Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 29 МАЙ, 1979 ШУ. ● № 64 (6039). ● Мах 2 кепиг.

ТАХАН КЕРТТЕРДАР — ДОАКЪАР ІАЛАШДАР

(28 МАЕ КХАЬЧАЧА ХАНА ЙОЛ ІАЛАШЪЯРАХ-ЙОЛА ХОАМ (ТОННАШ).

Районаш	ярш	хьенхад
Наурски	34000	935
Шелковской	35000	250
Надтеречни	18000	100
Грозненски	20700	326
Гудермесски	8000	300
Шалински	8000	—
Урус-Мартановски	4500	—
Ачхой-Мартановски	3000	—
Сунженски	14100	—
Назрановски	4500	—
Малгобекски	7500	—
Ведено	8600	—
Ножай-Юртовски	12700	—
Советски	11500	—
г. Грозный	200	—
Республике гІолла	190000	1911

ХьатІаьттай хьайбаш леладераша эггара саготтагІа лоархІа хІа. Доакъар Іалашдераша хІанз баьчча балхах тийша да республикерча эзараш долча доахан, жево, кхьидолча хьайбаша Іа доакхьнага. Къаьстта сукал бе безаш гІулакх да йол хьокхинга, бизаргІа пайда эца безе хІара денах, сахьатах. Цхьабакъда, цхьайолча районашка хІанз а йол хьакхья болабени а б а и. Лоамин районашка эри тІаювла цонаш хІанз а кхачанза пле а дІайийна баьцаш, массанахьа а хІана яц аьнна, хьакхьа пегргйолаш я.

Кхо хІора гаргга кхи дисад доакъар Іалашдара месячник чакхдала. Дукхьал цу цхьан бетта республикерча юрта боахама къахьегамхоша аргІаш а дахь дІаоттае еза 45 эзар тонн йол, кийчде деза 10 эзар тонн витаминийн хьоар, лаьттагІа йолла еза эзараш тонн сенаж.

Таханарча денга республика боахамашка кийчъяьй 6616 тонн сенаж, 2036 тонн хьалхара силос, 850 тонн баьций хьоар, хІаьта йол хьакхара болх эсалагІа лел.

Юртарча къахьегамхой сий дола декхар да хьайбашта ма эшша тайп-тайпара доакъар хьаннахьа Іалашдерга.

ИЮНЬ БЕТТА ЧОТАГІА

Пятилетка диълагІча шера задани хапал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь а йоаржаль, доккхий толамаш доахаш хьа йоагІа Грозненски ацетонови завода коллектив. Биъ бетта планал совгІа арахийцар 601 эзар сом махьа продукци, хІаьта дІаахьийтар 650 эзар сом мах боле продукци.

Кхы а йоккхагІа котало ыиккхай цу завода болхлоша май бетта — 21 дийнахьа кхоачашъяьй бетта йола задани. Планал совгІа арахецргъл 120 эзар сома махьа гаргга йола продукци, дІайохьийтаргъя 100 эзар сома махьа яр.

Уж толамаш доахача хьалха латт бактериальни препаратийк 6-12 яхача доакъара витаминен цехаш.

Пятилетки диълагІча шера план хапал хьалха шоаш кхоачашъергхиларах дог тийша ба завода болхлой.

Ю. ЮСУПОВ.

Нохч-ГІалгІай гІишлоштъема управление СМУ-8 диъагІ-йолча каменщикех цаI я Куцова Зоя. Динен тІехдикен мара болх бац цо. Юкъера лаьрхІача хІара сменагІа нормаш 125 — 130 процент кхоачашъю Зояс. Дог рьъза долаш ший опыт, дикагІйола методаш йовзийт цо новкъосташта.

СУРТА ТІА: наметщик З. Куцова

С. ХАКИЕВА сурт

Нохч - ГІалгІай галантерейно - трикотажни производственни объединенена чуйоагІача цхьоалагІча филиала коллективо сий ду прядильщицай бригадиро, коммунистически къахьегама ударника Солнышкина Лидай. Социалистически яхье хьалха латташ хьайоагІача цо ший опыт дІа а йовзийташ хьалкхебаь итташ говзанчаш ба укхиза. ХІанз цо Іомаеш йола Ербулатова Малика прядильщица балхах дика кхийттай. ХІара сменагІа нормаш дикна тІехкхоачашъю цо.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) М. Ербулатована балха технологи йовзийташ я бригадир Л. Солнышкина.

В. ДЭНСЯКА сурт.

БАЛХАХ КАЙОАЛ

Керда къахьегама толам баьккхаб Восточни электрически сетей энергетикий коллективо. Цо хапал хьалха кхоачашъяьй укх шера биъ бетта производственни план. Цу даькъе капитальни ремонт яра план 200 совгІа процент кхоачашъяьй. Восточни электрически сетей къахьегамхоша цхь бутт гаргга болча хана итт километр гаргга 10 киловольт напряжени йолчен 20 километр совгІа 0,4 киловольт напряжени йолчен электропередачай линешта ремонт яьй. Цар дІа а оттаяь болх бе болаллийтай ялх керда трансформаторни пункт, иштта кхыдола балхаш даьд.

Энергетикаша гІулакх деш йола территори чай республика дерригача Къулби-Малхбоален даькъа тІа я — Советски районагІа Итум-Кхалера яьина Горагорске кхаччалца е 13 эзар километр. Энергетикаша гІулакх дечарех керттера потребителаш ба мехкдаьтта доахача промышленноста предприятеш, цементни завод, машинашкъа ши участок, Гудермесски Аргунски промышленни комплексаш. Царна массалена электроэнерги дІателаш я подстанцеш «Грозный — 330», «Горячеисточненская», «Терек-Тиговая», «Толстой-Юрт», «Цементная», «Ищерская-Тиговая», иштта кхыяраш а. Энергетикий коллективо моллагІа хаоттам хилларах дика гІулакх ду шоай потребителашта.

Баькъда, ерригача предприяте балха-керттера лостам юрта боахама лаьрхІа бола потребителаш цахаддаш электроэнергеца Іалашбелга ба. Предприяте коллективо моллагІа хаоттам хиларепублика нйс районе 32 колхоз, 55 совхози 250 совгІа нах баха моттиги я. Укх тІехьарча хана энергетикаша шоай хІара деннарчен хьнарерчен къахьегамца сотъаьнкхай юрта боахам электричестваца Іалашбеча подстанцей дукхали цар низали.

ЦхьоалагІча категорех потребителаш лоархІаш йола хьайбай комплексаш болх бе йолаллийтарца юртбоахама объекташ электричествоца Іалашъяргара хьадехараш лакхденнад. Шоашта хьалхашка латта лоархІаме декхар кхоачашдара энергетически производства ерригача зеньхий, хІара болхлочун болх дика вІашгІехьбакхьа беза. Коллективо производственни планаш кхоачашъеча боккха лоархІам болаш я социалистически яхь.

Социалистически яхье къаьстта дика толамаш даьхад Наурски района электрически сетей энергетикаша.

Дика къахьег 20 шу совгІа хана болх беш болча мастерашна - коммунисташта А. П. Усачевен, Г. Г. Степановен кулгалдеча электропередачей линешта трансформаторни пункташтен ремонт еча бригадаша. Цу бригадай электромонтераш белгалбаьнна ба технически дика кийчбаь хиларца. Цар мел уоаллане хьалаш хала хаоттами хиларех лоаццача ханнен тІехдинеп чакхдоах шоашта тІадехха балхаш. Пудукхьа цу бригадашта массехказа «ДикагІйолча бригадана» яха карара кара тела ваниель еннай, хІаьта трансформаторни пункташта ремонт еш йола бригада СССР энергетикаи электрификаци Министерства дикагІйола бригада лоархІаш я.

Наурски энергетикий коллективо дукха ха йоаццаш «Коммунистически къахьегама коллектив» яха цІи лаьккхай. Укхала къаьстта белгалваьнна ва производстве хьалхалаттар а, дика специалист а вола Цымлянский Николай. ТІехьабусарий дики йоакхо еш, тІехдика къахьегаш хьавоагІача цунна 1978 шера «Социалистически яхье котдаьннар» яха цІи елар.

Юртара потребителаш электроэнергеца Іалашбеча лоархІамера дакъа лоац оперативно-выездной бригада (ОВБ). Из бригада миччахана моллагІча хьалашка электрооборудованисен электропередачей линешен хиннча хатар дІадаккха дезаш я. Цу бригаде хьалха латтарех ва къона. пхий смении задании хаддаза тІехкхоачашъеш вола электромонтер Ильин Борис. Иштта дика къахьегаш ва Къахьегама Цlеча Байракха ордена кавалер, коммунист Горячев Евгений Александрович. Цун бригадо «Коммунистически къахьегама бригада» яха цІи сий долаш лелаю.

А. РОМАНОВ.

КХОАЧАШЪЯЬЙ АХ ШЕРА ПЛАН

«ХІара балха дениа — дикала Эзаиl» яхача девизагІа шерра социалистически яхь йоаржаьча Вознесенски газ чакхйоахача завода болхлоша бизза пайда ийбу шоай торонех. Цуяга хьежна дика да доахаш дола къахьегама толамаш а. Газ чакхъяккхара пхе бетта план 16 мае кхоачашъяьй завода коллективо. Бутт чакхбала юхейисача хана планал совгІа цо чакхйоахкхаргъя 19 миллион кубически метр газ. ХІаьта газон бензи арахецара ах шера план 17 мае кхоачашъяьй. Ер бутт боалехьа июль бетта чотех арахецарта воцхІ эзар тонн газон бензин.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани 104 процент кхоачашъяьй укхаза. Из лакхъяра чотах кийчъеш я планал совгІа арахецача продукцех дукхагІъяр. ПаччахьалкхеннагІ заданел совгІа пхи эзар сома пайда баьб.

Социалистически яхье хьалха латташ я Бериниюсва Махьмада Башир керте латтача комбинировании установка коллектив Чирков Владимир Ильича кулгалдеча товарно-бийдаІа участка коллектив.

* * *

Н. Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хьалха-латтачарех я Германов Александр Алексеевича кулгалдеча №25 — 1 йолча установка коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецара пхе бетта план хапал дукха хьалха кхоачаш а я, тІабоагІача бетта моллагІча декада чотах товарни продукци арахецаш я из хІанз.

Б. ДОТМАРЗИЕВ

ХЬАЙБАШ ДИЗА ХУРГДА

ПланагІа 1500 тонн йол Іалашъе, 9.2 эзар тонн силос, 760 тонн сенаж йола. 400 тонн баьций витаминийн хьоар даккха дезаш бе «Гудермесский» совхоза болхлой. ХІаьта доакъар кийчдара планаш кхоачаш а тІехкхоачаш а яра. хьайбай боахам дІаьо дегІабоалабара тешшиме лард йоллара тІехьа республике лаьржача социалистически яхьа юкъе а баха доакъар Іалашдара план цкъан-ахалле кхоачашъе дош деннад цар.

Доакъар кийчдара лаьрхІа йола бригада вІашагІъеллай совхозе. Цун доалахьа я 6 косилка, 4 механически йолхьнит, кхоъ хоаш деши лах арІІаш деши агрегат, йол дІакхахьа лаьрхІа кийчъаь лафеташ тІехьатесса нйс МТЗ-50 парнах йола тракторш.

— Хьалха хІара отделене шоай низаца Іалашдора доакъар. Техника ца тоъаш, тоъаш хилча а сов трактор, кхыйола агрегат яккха тІерташ. каст-каста совхоза конторе ухар отделене управляющеш а бригадираш а, — йоах совхоза керттерча агронома Хамидов Сайдамина. — ХІана, хІара сага дика хов пе де дезар. Цудукхья лакха я бригада коллектива къахьегама овсарле. Цхьан отделене доакъар Іалашдаь баьлча шоллагІча, тІаккха кхоалагІча болх бригада болхлой.

ХІанз 250 гектара тІа йола дукхача шерашна тІаювла люцерна хьокхаш ба бригади механизатораш. Дукха хІамма ца эпаш 160 гектара тІара яр хьекха льккхай. Цигара чуелача баьцах 250 тонн совгІа сенаж еллай. 140 тонн йол Іалашъяьй. 28 тонн баьций витаминийн хьоар даьккхад.

Доакъар Іалашдара балха нормаш юкъера лаьрхІача 120—130 процент кхоачашъю хІара дийнахьа бригада коллективо. Къаьстта хьинаре къахьег тонхораш деча Мартанукаев Шамила, Сайдалимов Хумаида, Дукуев Хьусена. Йол лафеташ тІа йотташ волча Муслимов Хасмохьамада, Искиев Шамсудина, кхай тІара хьекха буц дІакхухьача Гайсуркаев Іабдуллен Хасиев Шамсудинен, коселкашца буц хьокхаш боахача Баралиев Вахас, Алтемиров Аслана. Сенаж йоллача ший декхарех дика лоархІавеш хьинаре къахьег хьетІакхухьа буц вІоага чу тракторашца чуйоллаш волча механизатора Стойчев Алексейс.

Доакъар кийчдешаре а люцерна хьалхарча хьукъйенах мукъадаьккхачал хьай тІа минеральни удобренеш а тохсаш хий дуллаш ба кхаш леладераш.

— ХІанз хІара гектара тІера юкъера лаьрхІача 40 центнер буц йоал. Иоаля чуш лерхІ оаха шоалагІа хьокхаш а, хІаьта кхоалагІа — 3 тоннал кІезигагІа йоацаш, — йоах Хамидов Сайдамина.

Дика вІаштІехьбаьккхаб совхозе баьций витаминийн хьоар дакхдара болх а. Из тайпа доакъар кийчду цхьа агрегат я боахаме. ХІанз, чакхъякха шортта буц йолча хана, цунта шин сменагІа болх байт. ХІара сменагІа юкъера лаьрхІача 23 центнер хьоар доаних, норма 20 центнер йолча. Хьинаре болх бу совхозе баьций витаминийн хьоар доакха агрегат оттайча денз цу тІа болх беш волча Косолапов Дмитрий Яковлевича смено.

Хаддаза йоакхо ю совхозе доакъар дукхагІа Іаладе йиш хулийтача торонех пайда эцара. Иштта, Тийрка йистте 270 гектар хилал эри буц тІаювла даьгІенаш я боахама доалахьа. Тийрк Іаьржа доагІача хана хиво къайлайоаккх из моттиг, хІаьта хий лаагІдача юха а мукъайоал. Листа, дика тІайоал цига буц. Цу даьгІенех 170 гектара тІа доахам доажаду хІара шера, хІаьта бІаь гектара тІара йол Іалашъю.

— Совхха дукха хІама ца эпаш 200 тонн йол Іалашйир цу даьгІенашкара. ХІаьта укх шера цигара 220—230 тонн йол ярхиларах шеко яц. ХІана аьлча, соахкарчул листагІа, дикагІа тІаьнлай цига буц, — йоах Хамидов.

Цу даьгІенашкара йол Іалашъярал совгІа Тийрка, орий йистошкара хьокхаш бІаь тонн моша эра кийчбе лерхІ доакъар Іалашдеча бригадо. Доакъара беза чІоагІъяра доккха новкъостал дергда цу гІулакхо а.

Х. МАГОМЕТОВ.

СОВЕТИЙ ВАХАР

ДЕПУТАТСКИ ГРУППАШ

Х. БОКОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель.

Укх тІаххьарча шерашка, ерригача а мехка санна, тха республике дика тоабеннаб моттигашкарча Советий болх: дукхагІа хиннад цар къестаду дешаш, гІиллошъяра лоархІамеча доакъошкарча дешашта цер ю влияни чІоагІъеннай. Цо гІо даьд Нохч-ГІалгІайче дІахо а социально-экономически культурни дегІайоалара. Республика промышленноста хапал хьалха, 19 декабре кхоачашйир 1978 шера план, промышленни продукци маьхала яккхара пятилетка кхаь шера план кхоачашйир. Ялат, баьцадлараш, хоартолаш, сом, шура йоахара соахкара плани пятилетка кхаь шера задании тІехкхоачашйир.

Цу шерашна хьалъяьй 29 эзар моттиг йола школаш, 3200 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учреждениеш, 700 меттиг дІаоттабе йиш йола больницаш, 1920 сага лаьрхІа поликлиникаш, драмтеатр, 690 эзар квадратни метр нах чуІа цІенош. 23 эзар дезала фусама хьалаш тоадаьд. Уж дерригa толамаш моттигашкарча Советий балхаца дувзаденна да. Укхаза боккхача лоархІаме я депутатски группаш.

Республика Лакхехьарча Совета Президиумо, моттигашкарча Советий исполкомаша хІара дениа новкъостал ду царна. Тхова чІоагІа къахьлар Москвав депутатски группай балха практика. цох масал хилар тхона.

ХІанз республике болх беш я 252 территориальни 196 производственни группа. Царна юкъевоагІа виъ эзари ах эзари гаргга депутат. Халкъо хержараш ба общественни производства эффективность лакхъяра. продукци дикагІа хилийтара тІадерзадаь дика гІулакхаш дІадьладераш. «Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» болча КПСС Центральни Комитета сецам тІа оттадаь декхараш кхоачашдаро хьнар дола низ ба из.

Старопромысловски района производственни группешка ва 62 депутат. царех 39 — болхло, 23 — инженерно-технически болхло. Уж берригаш сий деши лоархІаши нах ба. Къахьегамца коммунистически гІулакх делададара хьокхам гойт «Электроприбор» заводерча сверловщица С. Селивантьева. токара Л. Локоткос. опытно-экспериментальни заводерча слесара-сборщика Ю. Дягилова. буруь деттача балхий управленерча буруь деттачо В. Золотарева. буруь деттарий гІончаша А. Ахметханова. А. Джабраилова. Н. Хударигова. оператора Н. Залимснаяс. кхычар.

Воахам довл доацаш делабарца лоаттабеча ниовсаме шоай керттера теркам тІабербабаьб депутатски группаша. Масала. буруь деттача балхий Старопромысловски управлене йоккхагІйола геолог З. Соловьева председатель йолча группа материальни хІамаш лоаттаяра даькъе цІенхаштта кхоачамбоцараш гучадаьхар. ДІахо йоззча хана группа тІахьожам оттабир гучадаьха кхоачамбоцараш дІадахара тІаерзаь рекомендацеш миштта кхоачашъю хьожаш.

Цу группа гучадаьхар еквавинаш хьалъеча ниуслу гІалаташ. Тохкама итогаш йийцачул тІехьагІа депутата, къахьегама отдела инженера Н. Смолийна управлене проектни группаца цхьана тІадилар из болх тоабара де дезар белгалделга. хІаьта управлене кулгалхоша из кхоачашделга могадир. Соахкара план толаме кхоачашъяра предприятена дикка доккха гІо дир депутаташа.

Производственни депутатски группаши тІахьожам лоаттабу халкъа эша товараш арахецара, Іалам лорадарца, бехача наха бытовой, культурни гІулакх дарца юзаснна Советий решенеш, харжархой наказаш кхоачашдара.

Теркам тІаоаш ба «Союзавтоматстрем» объединене опытно-экспериментальни заводерча а «Электроприбор» заводерча а депутатски группай болх. Опытно-экспериментальни заводе тІахьожам оттабир экспортни изделеш арахецара производстве кийтъяра, халкъа эша товараш хьадара план кхоачашъяра. цар дикал лакхъяра берий комбинат чьалъяра. хІаьта из харжархой наказашта юкъедоагІаш а дар.

«Электроприбор» заводе депутаташа къонача болхлошта шефство делаелга вІаштІехьдаьккхад. Берриге депутаташ, хІаьта уж заводе тІаьо ва, катгхрхой хьехамчаш ба. Депутата сверловщица С. Селивантьева къоначе болхлочунна С. Журокела шефство а делаеш, эоашача хана цунна говзал Іомаль цо Іеш, производстве хьалха латтар хила а новкъостал дир. Депутатий-хьехамчий масал хьаллаьцар дукхача кхыча болхлоша. ХІанз заводе катгхрхой 135 хьехамча на.

Цу предприятешкарча производственни депутатски группаша территориальни депутатски группаца бувзам болаш бу болх. Кхаь группай депутаташа цхьана кийчйир шоай территоре тІа ухача столовешка хьалкара-конкурса условеш, общественни кхачан предприятей балха массазара тІахьожам оттабир. цар болх дикка тоабара новкъостал дир.

г. Грозне Ленински районаш Совета территоре тІа болх беш я 12 территориальни депутатски группа. Масала. хьацаргъя най № 7 йола группа. Цунна юкъевоагІа 25 саг. Депутаташ хьеж школай, торговли предприятей, домоуправленей балхага, нах баха моттигаш тоаярга, цІенъярга.

ЧІоагІъяьча графикагІа депутатски группа помещене харжархой тІаийбу. Журнала тІа дІаязъю нахьа жалобаш, цар дехаш дараш, предложенеш. Уж тохкилга депутаташта тІадехи.

Ювцаш йолча группа айкха бувзам лелабу правопорядка опорни пункта советаца, халкъа дружинаца, новкъостий судаца, квартальни уполномоченнешца, домовой комитеташца. Общественни самодеятельни организацешца цхьана коанийн улицайн санитарни хьалага, дукхаза вІаштІардьча цІеной подъездаша заманаш ягрга хьеж. лостам бара субботникаш ду.

Ма дарра аьлча, Советаша исполкомаша цар балха формаши методаши эргайоахаш тоаяра. практически новкъостал деза толаме болх бу депутатски группаша.

Цхьабакъда, йолаш я депутатски группаш санна йолча балха лоархІамеча формана йоагІача бесса терис ца еш йола исполкомаш а. ХІаьта из ца Іаткъаш диса а дисац. Республике я 162 юрти поселоки. Цхьайола юрташ сельсоветий центрашта тоъал гаьна ухи. Бакъда царех дукхагІа ярашка депутатски группаш хІанз а вІашагІъехкаьц. Цу тайпара юрташ къаьстта дукха я Ножай-Юртовски. Советски, Веденски районашка. кхычахьа.

Ножай-Юртовски района 16 юртарча Совета чуйоагІа 61 юрт. Е территориальни а с производственни а депутатски группаш йц цига. Октябрьски юртарча Совета райцентрана дика гаьна улла 6 юрт чуйоагІа. Хетаду, вахаро ше дІадех цига депутатски группаш вІашагІйоккхилга. Бакъда, из укхаза даь дац.

МоттигІаш ниеслу группа вІашагІа а елле новкъостал ца деш юташ. Ленински районни Совета цхьан сессе ладийгІар территориальни депутатски группа председатела И. Голиковас аьча отчетага. Отчетах лаьца цхьаьне а къамьл даьзар, решени цхьан пунктех латтар: «№ 3 йолча депутатски группа отчет теркаме эцийла». Бакъда группа председатела дукха дешаш оттадаьдар, белгала аьлча, группаца юкъе ба аьна лерхІача дукхахача депутаташа болх эсала бу аьлар цо. Ниеса хургдар Совето тІадехха декхараш кхоачаш ца дераашкара доагІар хьадийха даларе, хІаьта из даьзар...

Укх тайпара а хул: уж кхоачашде цар низ дІакхоачаргбоацилга хоашше а Советий исполкомаша депутатски группашта декхараш тІадехкаш моттигаш а хул. ДІадахача шера Октябрьски районни Совета территориальни депутатски группаша райисполкомага дІачуделар харжархоша дехар деш цар — автобусашта юкъера юкъ лоацъяр. Щорса. Багратиона цІерагІйолча. Избербашски улицашка электрически лампаш охкар, иштта кхыдараш. ХІаьта райисполкома из кхоачашделга тІадиллар... депутатски группашта. Кхетадеш ма дий, депутаташта шоашта уж дешаш къоастаде мегадаларе цар уж исполкомага дІачулургдоацилга.

Укх шера Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша кхоачашде дезаш доккхий декхараш хьалхашка латт. Промышленни предприятей коллективаша хош денад промышленни продукци арахецарей из маьхала яккхарей пятилетка диъ шера план хапал хьалха кхоачашъе. Доккхий декхараш тІаийцад юрта боахама къахьегамхоша.

Уж декхараш толаме кхоачашдара эшар фуд аьлча. из да производстве хинна ца Іеш хоржамий округашка балхача наха юкъе а депутаташа беча балха ерригa формаши методаши дІахо а эргаьхь тоселта. Ший территоре тІа Совет да ва аьнка новкъоста Л. И. Брежнева еана укалаш ларде а лушаш республика Лакхехьарча Совета Президиумо кхы а айбертба моттигашкарча Советий болх. Депутатски группаш денал долаш хилар цу лоархІамеча гІулакха доккха новкъостал дергда.

1979 шера 24 мае арадаьнна «Известия» яха газет.

КЪАЬСТ - КЪАЬСТАЧА ХОРЖАМИЙ ОКРУГАШКА ГІОЛЛА НОХЧ - ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ДАЬЧА ХОРЖАМИЙ ИТОГИЙ ХЬАКЪЕХЬАРА ХОАМ

1979 шера 27 мае № 7 йолча Красномолотовски хоржамий округе. № 49 йолча Нефтемайски хоржамий округе, № 72 йолча Староатагински хоржамий округе, № 127 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гІолла Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хилар. Цу белгалъяьча хоржамий округашкара Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дира йолча окружной хоржамий комиссешка хьакхаьчад ерригача 12 хоржамий участке кхаж тассарах дола протоколаш а кхаж тассара даннеш а.

Харжархой спискашта юкъевихьавар 17489 саг. Кхаж тессар 17488 саго е 99.9 процент бараша.

Цу тайппара ерригача хоржамий округашка харжа оттабаьча депутаташта тІехьа дукхагІа бараша кхаж тессар. хІаьта уж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла хеража а херкар:

№ 7 йолча Красномолотовски хоржамий округе гІолла УМАЛАТОВА Сажи Зайндиновна, «Красный молот» завода электросварщица;

№ 49 йолча Нефтемайски хоржамий округе гІолла ТАЦИТОВ Александр Иванович, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропагандаи агітацеи отдела заведующи;

№ 72 йолча Староатагински хоржамий округе гІолла ЭЛЬМУРЗАЕВ Герсолт Хасанович, ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхара секретарь;

№ 127 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гІолла ШУТЬ Леонид Афанасьевич, Нохч-ГІалгІай АССР чурча гІулакхий министр.

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача дента итталгІа пятилетка задани кхоачашъяра дошкхий деккараш тІайитцад Нохч - ГІалгІай гІишлошъеча управлене СМУ-4 дукхача гІишлонкона. Цу яхье хаддавза хьалха латташ хиларца белгалваьнна ва плотник Межидов Венсолта. Ше комсомолец хиларех тарра, хІара сменагІа нормаш 140—150 процент кхоачаш а еш, шиъ новкъосташта хьокхам телаш къахьег цо. Королевский Александр Петровича керте латтача бригадерча гІишлонхоша лоархІаш сий деши ва ишта къахьегаш вола Венсолта.

СУРТА ТІА: плотник В. Межидов.

С. ХАКИЕВА сур.

ЭЛЕКТРИЧЕСТВО ПРОТОПЛАЗМАНА АТАКА ЕШ Я

Молдавски Іилмахоша хьайнь «Плазмолиз» яхаш йола оригинальни установка. Цо дикка совдоакхе сома баьцадаараши чамхдоахаш хьадоала натуральни хий.

Дукхьал СССР кхачан промышленноста Министерства предприятеша доакхшер-шера 400 эзар тоннага кхоачаш Іажний хий. Амма иззал на дахкхара чакхъяккха ваа 660 эзар тонн бийдал. Йиш ций-хьогІ, хьадоиккха хий, кхы ца тарлой а. 5 процент мукъагІа совдаккха. Цо торо хулийтарг ма йий 33 эзар тони бийдал кхое.

Из проблема дагаехар Молдавски ССР Іилмай Академе прикладной физика Института Іилмахошта. Физикашта хІана ехар из дага? Проблема-м цІена «механически» хеталуш ма йий: чІоагІагІа тоІае — хий дукхагІа хьадаргда. Цхьабакъда из принцип хьогге а вие лургдар хьоденна льнай. Механически хьисапе комсех 66.2 процентал совгІа хий даргдац. Іажех эгтара дукхагІа даьлча а — 63.4 процент, хІаьта томатех кхы а кІеззигагІа — 60 процент. Цуй бахьан да дийна протоплазма деррига хий хьахеца раьза цаь хилар. ТІаккха, цунна воздействие а васнх. Цу даькъе — электричествача: клетхана чу заряжении даккъилтин хиларо де йиш хулийт из. Иштта хьахилар электроплазмолита идея.

«Плазмолиз» аппарат дика чакхъьынай хьалхарча тохкамах. Цар хьаьенхар, томатин пульпа электрически тонаца шоалагІа чакхъьякхача, хьайоале сок 10 процент совгІа алсамйоалаш хилар. Цхьабакъда Іилмахоша йоах, сок кхы а дукхагІа йоаккхалургья. Дукха ха йоацаш Молдавски ССР Іилмай Академена чу хьалай прикладной физика Института опытни заводаца цхьана кхачан промышленноста дукхача доакъоштеи юртбоахама производствален эша тайптайпара бийдал чаккъяхара электрически методаш ергаьлха тоалра тІадерзадаь балхаш дІахо хьоргдола лаборатори.

Борис БЕЛЕНЬКИН. (АПН).

Машари дунеи халкъашта юкъера кхерамзлен чІоагІъяра

Нагахьа санна дунено герз дІадоаккхе

Из хила йиш йолаш да, фантастика я аьнна, хеталой а: чІогІіача шелалон доккхь дехначa лаьвои дукха пенаш деча. Евразеи Американ Къилбаседене Іа бирса хургдоацаш хІама дар: арктически шелфашкара мехкадьтта даккхараи къилбаседен форда Сийлахь - боккхача наькъагІа біарчача шера навигаци латтарди новкъарло еш бола ша бошабар. Аляска территоре дин даькъах кхо дакъа гаргга, Канадачох — кхаь даькъах шиь, СССР чох — ох гаргга дІалоацаш йолча дани гІор йоаллача сонера Іолаьмата йоккхий крайш дІадийкар сов дика хулаш товенкех хилийтар.

СибарегІе, Аляска, Канада йоахъе аьнна, предложени яьй советски инженери Петр Борисова. Идея маІан: Атлантинера мола хиш Арктике гІолла дукхьал Тайкича океана чу дахийтар. ХІаьта уж хиш Поляри бассейна чу гІоргдолаш, цу чура шийле хиш еррига а 40 метр мара кІоарга а 74 километрага кхоачаш мара шера а йоаца Берингов пролива дІакъовларгйолча плотина массашца хьаувза деза. Из гІулакх де лерхІача мехкаша экономически а технически а дулургдолаш да тахан, нагахьа санна цар шоай низаш а средстваш а вІашагІтохе. Цхьаькха дош тІаэца бакъахьа йолаш йийтеш проект экологически. Іалама равновесена цу тайпара юкъе гІертача глобальни масштабе во хургйиш хьогІ цун тІехье? Амма укхаза цу каттара дола жоп лохаш цхьана гІулакхаш леладе дезаргда проблеш тохкаш а юнцаш а, решени еррига а шеррача дуней халкъашта юкъергІа кІийлен тІа тІайтйна хилийтара.

Цу тайпара йола уйлІш кІезига яц СССР-е а довзол декъа а. Уж дувцилга йоаллаш еце а, доглоахилга йолаш а я, кхоачашъюлургйолаш а я, къаьсттача цхьан паччахьалкхен юрисдикцегома чу ца кхоачаш а цун финансовни кхычен торокашца ца тарлуш а сов йоккха яле а.

Хьазаргда вай цхьаькха масал — Атлантинера ЦІеча фордага кхоачаш хьуна оасаех, хьун петарех, баьцех «ІажагІіча агрессораштa — Сахара гІомараштa ниъ къовлара» «баьцара пен» хьабарех йола проект. Аллха халкъашен паччахьалкхенашен бартагІа цхьана балхаш даро мара йиш хулийтаргьйц Африке меттел, иштта Азе, Америке, Австрале а чІоагІа тІаІертаи йола яьссале юхатохе. Іалам эффективно лораде, кхом беш дас санна хьакъалагІа цун рузкъах пайда оца: биосфера массанена ц цаІ я, из секьалургьйи политически марта тІарча доазонашна.

Со цкъа ладаь Іийнавац цу проблемех, цу даькъерга лехарех, решенеех. Эггара хьалха цар анализ е волавелар со 20 шу хьалха. ДагадоагІа сона доладеннадар дуней шоллагІа тІом хиния 40 гІа шу, хІаьта вай 1960 шера из чакхбаьнна 15 шу дизар белгалдаккха кийчлуш дар. Бакъда, 1945 шера чакхбаьлар из. Амма из дІахо бахьар санна хІама децарий «шийла тІом», блокий конфронтаци, кхычеттел цІий Іоухийташ хиина локальни масштаба конфликташ? ХІаьта ракетно - ядерни герз хьадара сухал берца Іовжал кьетІанр, адамлей фу хоададе, Лаьттара мохар хІаланде гІертар?

Ши-шегІа отт хаттар: хІинад из дерригa а ишта, кхы ча бесса хила йиш ецай? Йиш ецай планети уиларча тІема Молоха сел дукха сагІаш ца телаш Іе? Цудухьа «Нагахьа санна дунено герз дІадоаккхаре...» яхаш дола книжка язде дагадера сона. Из арадаьлар 1961 шера. Цу тІа юац дуней халкъашта юкъе къахьстам бекъар, айхха йола кооперации, лоархІаме глобальни проблемаш къестеча цхьана дакъа лацар санна хІамаш эшаш йола лакхе хьоахель а кхыйола а проекташ. Мичара яхьаргъа средстваш, уж тоъаш ца хилча? Аз яхар цу зама: герз хьадарга дІадохийт шера 100 миллиард доллар.

Тахан-м адамлено диазза дукхагІа ма дохийтий цунга. Чакхдаьннача 20 шера цо даьнкхад цунгара 5500 миллиард доллар. Иззал мах болаш я яйна торонаш. Из хІама геравга дІаухийтача хана дерригa 250 миллиард доллар мара дезацар эггара чІоагІагІа новкъостал эшаш дола мехкаш 40 шера кхачан продукташца, медицински гІулакхашца, чІоагІа эшаш долча дукхача кхыча хІамащца Іалашдара. Моаал, эггара кхерамегІа дола лазараш, кхьат ца ховлга (800 миллион саг ва Лаьтта дешен яздеи ца ховш) дІадаккхара кхоачам болаш да шера 22 миллиард доллар хилча. Деррига дегІаухача мехкашка экономически гІон хьисапе паччахьалкхенашка гІолла хІана къоачар цул шоззен ахаззен кІезигагІа да.

«Іоажала тІехьаудилга» социадар, вай СССР верттера а тІехьадаха йиш йоаца и декхар дерхІ. Из чІоагІача машарех бола каралоацам санна нийша Іац. Іалаьмате йоккхий средстваш низаши мукъа в даьха, до гІо дергда кхыйола глобальни лоархІам бола проблемаш къестаебеш латта Лаьтта баха нах кхачанца, бийданца, энергеца Іалашбе. Іалам тІахьокама кІал йоанача производства тІалоаттабеча кхерамах лораде, иштта кхы дІахо а. Геттара кІезигагІа вайна тонахьара го біехбелга, цхьагІча даькъа герз хьадарца дувзадевна да из. ХІаьта Іалама ше-м тІема заводаш даь Іаи тІемаца ювзаеннача машинаша а аракхуве чакхъьнна газаш, доегори кислороди дІачу а увзаш. Гусеницаша хІалакью баьцовгІаши лаьттан тІера тІоаи, маневраш йола хана «бомбашен снарядашен» доxаду из. Аз хьоаха а эича ду, масала, цхьан танкови батальона ученешка дІадодар 30 берий беш хьалъярга додачул кІезигагІа па хилар.

Берригеша а деррига герз дІадаккхаро машара гІулакхашта дукхал уш адамлено шер-шера тІема Молоха багавкхуьса 400 миллиард доллар мукъадаьккха Іергдацар. Иехка гІулакха пайда эца йиш хургьяр 500 миллиард доллар совгІа мах болча эскара боахама Іалаьмате йоккхийча запасех а. Уж я, масала, компьютераш, автомобилаш, тягачаш, аэродромни оборудовани, кхыдараш. «Демобилизаци» яь ракеташ, масала, дика хургьяр Іилмахошта атмосфера, космос тохкача пайда оца. Кхыметтел ядерни зарядашна а машара экономикана гІулакх дайта йиш яр: лаьттанна кІалха лелхамаш а деш Іалама газ лоаттае моттигаш хьае йиш и. Цу даькъера опыташ толамца чакхъьяхий СССР а доазол декъа а.

Машара гІулакхашта эша хІамаш ергйолаш товергьяр тІема заводаш, боахама эша гІулакхаш дайтаргдар проектно - конструкторски учреждениешка а лакха квалификаци йолча цар персоналага а. ХІаьта герз хьадара хІано шоай къахьегам дІателаран 100 миллион совгІа саг ма вий. Продуктивно къахьега цІаберзаргбар экере гІулакх деш бола 25 миллион саг совгІа бола нах. Амма, цо-м Малхбузе вешта а лакха латта балхазле совьяккха а мегар. Со тешаш ва из иштта хург из хиларах. Дагадохийтаргда аз: «1974 — 75 шерашка кризис йолча хана цун хьонхамаш эггара лакхагІа дар чІоагІагІа милитаризовании долча мехкашка». Цхьаьха масал: 1 миллиард доллара лоархІанерча капиталовложене индустре тІема доакъошка 35000 сага болх Іалашбу, масала, США, машара доакъошка — 80000 сагага кхоачаш болча наха.

Дуненга а яц, герз доацача дуней тІа проблемаш шортта хургья. демографически чаргара дела экономически, экологически, социально - политически чарга кхоачаш. Амма уж лакхагІча боаранера проблемаш хургья. Опыт дІа-юха лоаро, кооперации шеръяро, дуней халкъашта юкъе къахьегам бекъаро аттагІа хулийтаргба уж къоастаяра иштъ, цІенгдергa дІадодар.

Игорь БЕСТУЖЕВ-ЛАДА, исторически Іилмай доктор.

(АПН).

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеш

ТОЛАМГА БОДА НИКЪ

«...ШерагІа доаржадоала жан гаьзарийн леладеча, хьайойла йоккхий механизированни фермаши чукхоабаш йола площадкаши, дукхагІа доахалда устагІаи дулх, тха, элтараш, кхьыйола продукци» — аьнна да КПСС ЦК июльски (1978 шера) Пленума соцам тІа. Из парте тІахьехам кхоачашбе новкъостал дергдола еррига торонаш ларцагІьяха еза. Цу хьакъехьа тха бригада коллективо дечох, балха цхьаццайолча опытах дувцаргда аз.

Каст-каста хул со жа леладеча кхыча бригадашка болх мел дика вІаштІехьбоаккхьоаш, дикагІдар Іомадеш, нийсдолийта кхоачамбоацараш дІадаха новкъостал деш. Цкъа тха района Менкинске цІерагІча колхоза Сантов Іабдуласи Солтаев Баудиеи кулгалдеча жа бригадашка хилар со. Цу шиъна а бригаде жа Іай дахаргдолаш гІулакх вІаштІехьдаьккхадар.

Аз цІераш яьха жа Іуй, шено а йоацаш, йоккха балха опыт Іоаль нах ба. Цхьабакъда, цар а гІалаташ нийсдалийтар шоай балха. Масала, жа дахкара кампани йоладеннача хана кхоачамболаш дацар бригадашка керда Іодаьча Іаьхаргашта кІалхьарцар дара Іалашдаь ча, жа дахкача цхьайолча помещенешка тІуна яр. Ши кІира даьннача Іаьхаргашта маля хий дадар... Шоашта хьехар даьчул тІехьагІа уж кхоачамбоацараш дІадаьхар цар.

УнахцІена, иза бола Іохарий хедара эш кошарашка, жа дахкача помещенешка тешшаме дезинфекци елга, керда Іодаьча Іаьхаргашта, дахка кийчденнача жерчашта кІал сеъа, йІайха хилийта. Из гІулакх чакхдаккха карегІдаргда кІал дуллаш дола ча каст-каста хувцаш хуле. Уж гІулакхаш лерттІа чакхдахара йоахко ца йой керда Іодаь Іоахарий хийшка цамогаш хила мег. ХІаьта цамогаш хилча царех дукхагІдараш да а доа, хьо дарба де гІертарах хІама а ца хулаш.

Физиологически даннешка хьежача керда Іобаь Іаьхарг наьккьх доалла бер санна ховха хул, къаьстта цІенача грозненски мериносин фух дола Іаьхарган.

Геттара ховха долча царна кІезиг-дукха шелья кхийтача е тІуна йолча Іодийша дадаш лоадамбовшаш ха яьккхача, цу сахьате вехкашта лаьар хул. Дарба деш жийна тІехьара хьакъоастабаллца бако а мет иштта ладар кхийтта Іаьхар. Цхьабакъда, из хеттa дика устагІа хургбац цунех. Эггара тІехьа а е ши лергба, е урс ца хьехача йиш йоацаш хургба.

Дукхача жа Іуша луш нилац Іаьхаргашта дегІ дакихара, цо Іоабайтара царна геттара эшаш йола мел, микродобавкаш, тух.

КІира даьннача Іаьхаргашта луча доакъарда мел, тух, микродобавкаш хилаенна яргьяц, уж унахцІенеи шо болаши хьалхедара.

Цхьайолча хана укх тайпара моттигаш нийслу. Ши кІира даьнна Іаьхаргаш долча помещенешка, хила ма дезза, біоагІилгаш тІа, лаьрхІа дийхнача аьшисаьрех хьалъэлла аьла цІоалг хул. Хьалгашка дилле тух концентраташ, мел а хул. Цхьабакъда, деррига доакъар кІеанг-дукха мара даанза нийслу. Цу кхоачамбоацари бахьан да, керттерча даькъе, Іаьхаргашта хий луш ца хилар.

Масала, цкъа тха боахама цхьан бригаде а из санна моттиге нийсьелира. [illegible]

ЛоархІаме долча кхы а цхьан гІулакхах дувцаргда аз. Жа дахкача хана али бригадерча са новкъосташен дийнахьен буси юкъера лаьрхІача кхаь-дигь сахьта мара ваб яц. Кхыча бригадашка саьнна хул тха бригаде сакхаьнинаш а дахка нийсденнача жеса хьажа декхарийла бола нах а. Цхьабакъда, цІенхашта, дерригача доакъошта царех тийша Іе йиш яц. ХІана аьлча, жа дахкара кампани сихагІа чакхъяккхара цхьан юкъа мара новкъостал де баьхабац уж. Жа дахка даьлча дІагІоргба бригадера. Цара юкъе нийслу хьадечун бехктоихам кхетабеш а кхета ца беш а бола нах. ХІаьта тхо массе хана бригаде къахьега дезаш да, балха хьонхам лакхагІа ме хул, дикагІа а хеташ. Из цаІ да. ШоллагІа дар, жа дахкача хана фуьнагІа хила мег. Иштта, жий, Іаьхарг цамогаш а хинна, леш латташ моттиг нийсьала тарлу, кхыдар. Жа леладашна волчоа хоаргдац нийсденна кхоачамбоацар сиха дІаданикха. ХІаьта бригадерча моллагІчун дикагІа ма ярлья цу гІулакхах.

Закон а хинна дІаэттад тха бригаде доажаде дугача хана Іула юкъера дахка дездена жа хьакъоаста а хийл уж дахкаш йолча помещенешка чусовнадар. Кхай тІа Іаьхарг бечул дикагІа да бакалехьа жено совлей цхьа ди помещене даьккхача. ХІаьта в. ара Іаьхарг баь моттиг нийслой, из шелал кхетаргйоацаш лаьрхІа леладеча кхазка юкъе а хьоарчабийя бригаде хьабаль.

Цу гІулакхаша а доккха новкъостал ду керда Іодаь Іоахарий цамогарех ларадаьех, уж унахцІена долаш хьалкхедара. Иштта болх вІаштІехьбакхаро карагІдоалийт тха бригада коллективa хІара шера дукха Іоахарий кхеде. Масала, хьаьэдаргъа вай итталгІа пятилетка. Хьалхарча шера хІара бІаь жийна тІехьара 150.3 Іаьхар хьакъоастабе карагІдаьлар тха, хІаьта шоллагІча — 122.3, кхоалгІча — 130.2, укх шера — 138, плангІа, хІара шера юкъера лаьрхІача 102 хьакъоастабе безаш хиннача. Цу толамаша вІаштІехьдалийтар бригада коллективa итталгІча пятилетка план укх шера кхоачашъь яккха. Иштта, иха шера планагІа 3504 Іаьхар кхебе безаш хиннача 3715 кхебаьб бригадо.

Укх деношка жа ларга додаль пала. Из кампани чакхъяккхара дика кийчо а яьр бригадо. ХІаьта укх шера хІара устагІана тІера 5.3 килограмм тха ларга из йоале, кхоачашъергья оаха паччахьалкхенга тха дохкара план а. Иззал а кхы а дукхагІа а ца ларга тхоа могарг а да. ХІана аьлча, укх пятилетка цхьа шу дІадахийтадаи бригада коллективо хІара устагІана тІера юкъера лаьрхІача 9 килограмм тха ца доаккхаш, план 6,4 килограмм йолаш.

Мишта вІаштІехьдоаь тха иштта дукха тха даниха?

Іантара а даьха жа доажаде доладича, помещенешка чу а ца лехкаш дийнахьа а бус а ара хулийт оаха жа. Уж доажаду са тессача дениз боад боллалца. Бийса тІасинача моттиге царца цхьана ара бийса йоахкх. Цу хьа[illegible]

Н. ЭСМУХАМБЕТОВ, «Шелковской» яхача фуна кхедера паччахьалкхен завода [illegible] Іу, Социалистически Къахьегама Турпал.

БАРТ-ЦХЬОАГІО ЙОЛАШ

Ленина орден ена «Шелковской» яха фуна лаьрхІа жа кхеду паччахьалкхен завод вІашагІъелла ворхІлагІа шу да. Царех цхьаккха а шу дІадахийтадац цу боахама коллективо паччагІьалкхенна пайда ца беш. Цул совгІа, хьонхамаш хІара шера лакхлуш а да. Масала, завода коллективо 1975 шера — 175.2, 1977 шера — 624.2 эзар сома маьха пайда баь хиннабале, соахма 730 эзар сома маьха пайда бир.

МалагІчо гІулакхаша карагІдоалийт цу боахама къахьегамхошта иштта оасаре болх бе?

Бокха терхам тІабохийт заводе дикагІболчо къахьегамхой опыт балха юкъейоалара, жа Іуй керда кадраш кхеяра. Дукха ба боахаме планехи декхарехи дика лоархІабеш. Дукхача хана деиз хьаьнала къахьега жа Іуй, хІаьта царех цаІ — цІи хеза жа Іу Социалистически Къахьегама Турпал Эсмухамбетов Наурды Акнатович. Іоахарий кхедара итталгІча пятилетка план кхоачашъьь ваьнна из хІаьале, хІаьта пиено яц тха дакихара кхо шера план а цо укх шера кхоачашъергхилара.

Йоккха балха опыт Іоаль саг ва из. Цо болх бе Іомабаь цІи хеза дукха жа Іуй ба цу заводе а районе а. Уж ба: Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаю Аманиаев Курмамбай, Урашев Рашимбек, Аминов Умарзак, Сантов Аркай, Кудайметов Рахмет, дукха кхыбараш. Цар массане цІераш яьха а эргац. Къаьстта бригадаш хьа а нийца болх бе болабеннача цар тха дакихарех Іоахарий кхедарех планаш а тІенйоа доккхараш а кхоачаш ца деш хІамалца цхьаккха шу дІадахийтадац. Эсмухамбетова новкъостал а деш, хІаьта шоай эрсІагІа цар а дожхе даьрьа лоац жа леладара дикагІа йола опыт къоагІа баршта Іомаеш. Масала, Кудайметов Рахмет вокхагІа волча жа Іуй Яндарбаев Іийсай дьехамча ва. Каст-каста хул Рахмет Іийса волча да кхетадер хьехаш, кхоачамбоацараш дІадаха новкъостал деш. Цудухьа тІехьарча хана Іийсай бригада а дика лоархІаеш хьайоагІа хьалхашка латтача декхарех.

Цул совгІа Эсмухамбетов Наурде кулгалдеча бригада балха ларда тІа жа леладара дикагІйола опыт Іомаяра школа вІашагІъелляй. Цига деша, балха гоавзал лакхъе вай республикера меттел, Дагестанера, Къилбаседа-ХІирий автономни республикера нах ух. ХІаьта дукха ха йоаццаш Наурде бригадо миншта болх бу хьажа Херсонски областа Новотроицки района «Степной» яхача совхоера баькка хьаьший а хилар. Белгалдаккха доагІа, завода коллективо «Степной» яхача совхоза жа леладераша социалистически яхь леладелга.

«...Теркаю тІабахийта богІаш я жа леладара торонаш. Вай дерриге хьалаш долаш да дунгаІа, дикка дукхагІа устагІаш дулх, тха, кетараш элтараш кхьыйолх дахен цу продукци моза [illegible] ІалашбенІ», — аьлар Л. И. Брежнева КПСС ЦК июльска (1978 шера) Пленуме ше къамел деш. Цу торонех, хьалех цаІ — селекционно-фу тоадара [illegible]. ХІаьта цу гІулакха заводе йоакха ю. Фу тоадара тІадерзадаь [illegible]

гІулакхаш чакхдахара вІашагІъелла лаьрхІа группа я заводе. Цунна юкъебоагІа зоотехникаш, контролераш-ассистенташ, ветеринарни лораш, осеменатораш. ХІара шу чакхдоалаш дІахо бергболча балха план оттаю цу коллективо. Из план тахха а техне чІоагІъю боахама кулгалхоша.

Планага хьежжа, деррига жа лаьрхІа леладеча журналаш тІа дІаязду, хІаране фу, классность, мел тха, дулх лу белгал а доаккхаш. Дукхача шерашка даьча тохкамаца хьахьекхад вена Грозненски фух долча жахи да лискински (острогожски) долчарехи йолаш хьахиннача тІехьено тхан дулхи дукхагІа лулга, да къилбаседакаваси фух волаш хьалулаш йолчул. Из гІулакх белгалдаьнначул тІехьагІа грозненскии лискинскии фух долчарех хьахинна жа кхеду оаха укх тІехьарча хана. Цул совгІа, хІара шера Іула юкъера хьакъестаду дегІа ондагІен, тха листагІен, укх цІенагІен дараш, кхыча тайпара аьлча, элита кхача тІех дикеш цхьоалагІчен классах дараш. Уж дохк заводо фука лаьрхІа кхыча боахамашка.

— Фуна жа кхедар, бакъдар аьлча, атта гІулакх дац, дукха къахьега, тохкамаш де дезаш да, — йоах завода керттерча зоотехника Ревунов Виктор Ивановича. — Цхьабакъда, из болх чакх ца боаккхаш хуле, цхьанна а коллективо дикача хьонхамашка сатуеса дезац.

Осеменени жа біаьстан юххье дахкаргдолаш гурахьа ю ду боахаме. Цу хенна дегІа дика тоаденна хул жа. Цудухьа цар Іоду Іоахарий унахцІена а, жимо болаш а, шелала, лазарешта дика духхьалъутташ а хул, леш кІезигагІа юкъера а дуьл. Цул совгІа, Іодаь бутт баьлча Іоахарий даьгІенашка доажаде йиш йолаш хул, буц тІа а яьле, хІаьта гуйре тІаккхалехьа дукха дІадала йиш йолаш дегІ а доаккх.

Селекционно-фу тоадарен хІаьта осеменени ярен болх иштта уйла тІайохийташ вІаштІехьбаккхаро дукхьал соахка 601.5 сома маьха пайда бир боахама фуна лаьрхІа кхедаь жа доккхарех. Цул совгІа, дигь шера план 51200 йолаш — 60800 совгІа Іаьхар кхебе, кхаь шера план 581 йолаш — 710,8 тонн тха дохка карагІдаьлар. Белгалдаккха доагІа, укх шера жа хІака а лерга даьшна доацилга. Из болх чакхбаьккхачул тІехьагІа мара хоргдац тха доккхара дигь шера план мел кхоачашъяьй.

Хьадечох наькха бехктохкам лакхбе, дика хьонхамаш гойташ къахьега, кхоачамбоацарашца хаддаза къовсам лоаттабе карагІдоалийт тха коллективе социалистически яхь леладелга, наха алали телилга кердача хьисапе вІаштІехьдаьккха [illegible]

хирий кхедара планаш. Уж кхоачашъьяра хилавза дергдоаца ахча, средстваш лу. Шу чакхдоалаш хьокх мел продукци яьккхайн из йоккхаш мел ахча дІадахийтадж. Планал совгІа даьккхача тхах, дулхах, кхьабача Іоахарех алалел совгІа кхы тІа а ахча лу, нагахьа санна из продукци якхарга дІадахийтар лаьрхІа хинначул дукхагІа дале. ХІаьта кІезигагІа дІадахийтадале, юха а ахчан премеш лу. Цул совгІа бергача жа Іуйта нах материально белгалбахара фондера кхойтталгІа алаш лу. ХІаьта цу фонде укх шера 103,6 эзар сом да.

Жа дакиа даьнначул тІехьагІа яхье нотало яьккхача бригадана 200 сом ахчех мах бола совгІати лургдолаш оттадьдар. ХІаьта из премин мах бола совгІатэ Эсмухамбетов Наурде бригаде а нийзар. Цул совгІа, шоллагІа моттиг яьккхача шин бригадана біаь-біаь сом, кхоалагІа моттиг яьккхача кхаь бригадах хІаранена — 60 сом ахчан преми елар. Иштта ахча дала лаьрхІад кхыча производствени участникашна хьаьнала кьа а хьегаш яхье хьалха болча наха а.

Цул совгІа, яхье нотале яьккхача хІара сага, по бахча балхага хьежжа, профессех дикагІвар яха цІи лу. Масала, «ДикагІвола жа Іу», «ДикагІвола сакмаьнца», «ДикагІвола тха лоргар», и. дІ.

ХІара жа Іуно бетта юкъера лаьрхІача 350—400 сом ахча вы, хІаьта Эсмухамбетова дараш санна дола хьонхамаш долчар — 500—600 сом.

Къахьегама дисциплина телхаерашца, шиъ декхараш бе а доацаш кхоачашдар бехьаи долаш хаддавза планаш кхоачашъеш боацарашца, нагтахьа мера балха ца ухарашца, малар меларашца къовсам лоаттабара а мероприятеш вІаштІехьъяьхай. Цу тайпарча наха далийтача гІалатага хьежжа ахчана гІод тох, преми лац.

ХІара бригаде жа Іуй делалашта лаьрхІа еттача кирпичнах хьалдаь цІенош да. Телевизор йоацаш дезал бац. Пийшнаш хьатІакхухьача газаца летаю. Нагтахьа мера дезал бац доалахьа легковой машини йоацаш.

Доккхий да укх шера завода коллектива хьалханна латта декхараш. ХІара біаь жийна тІехьа 100 Іаьхар кхебе, хІара устагІана тІера 6,9 килограмм тха даниха, паччахьалкхенга 370 тонн дулх дохка дезаш ба уж, боахама 812 эзар сома маьха пайда а беш. Цхьа декхар кхоачашдаь баьннаб. Иштта, хІара біаь жийна тІехьа хІанале 118 Іаьхар хьалкхебаьб. Дика лоархІабу дулх дохкара планех а. ХІаьта жа ларга укх деношка мара болабеннабац. ХІанзарчох хІара устагІана тІера юкъера лаьрхІача 7,5—8 килограмм тха лорг.

Дукхача къамех болча нахах латт цу боахама коллектив. Иштта, укхаза къахьегаш ба эрсий, нохчий, гІалгІай, украинцаш, кхыча къамех бола нах. ХІаьта уж берригаш а хьалхашка латта декхараш кхоачашдара еррига шоай уйла тІахийта, дикача дезале санна цхьа барт, цхьоагІо йолаш къахьегаш хьа а боагІа. Барт болча беркат а соц.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДНЕПРОПЕТРОВСК. К. Е. Ворошилова цІерагІча комбайнови завода комсомольски организацен Кубанен Украинан свеклаш леладеча комсомольско - нагархой механизировании звеньяшен эггара лакхагІа къахьегама овсарле йолаш болх бе кхь йоаркхайра, свеклай плантацешка дукхагІа пайда эцаш машинаш леладара, мерза оалаш дика хьувкъадара хьакъехьа договор чІоагІдаьд.

Дукха ха йоацаш предприяте ена хилар Краснодарски краерча свеклаш леладерий - механизаторий делегаци. Къона лаьтта леладераш комбайнаш ечар балхага хьожаш хилар.

СУРТА ТІА: РКС-6 яха свеклаш чуэца комбайнаш кийчача продукце площадка тІа.

А. ЗАПАРА сурт. ТАСС фотохроника.

Дицдургдоаца шераш

РОТА ПОЛИТРУК ХИННАР

Декъа денадар ахка. Дукха ха я фийг хьахулаш латтача ялата чIоагIагIа эшаш дола догIа ца делха. Моцаля лазари хургда яхаш сатем боабеш дола хабараш дар хозаш юрташка. Дукхах нах балха дIаухар городашка.

Наькъа аравала дукха ха йоце езаш вацар юртара эIамигга саг Петр Селиверстов а: маькха юк тIорме чу йоллар, вIашагIкъасташ нанас никъ дика буйцар, бIаргех хий даьккхар.

Аьшув баьлар Петра. Найсбелар хьалхагIа дена дего тIаэцаш хинна болх. 12—14 шу даьлча дена дахчан пхьара инструмент йоазаш вар из. Город Грознерча Старк промыслерча гIишлой конторе балха эттар Петр. Кхо шу даьлча, 1926 шера май бетта из дIахьожавир Вознесенски станице.

— ХIанз къаьна МагIалбик йолча тIоаннашка дукха мехкдаьтта хила деза яхаш дувцар цу шерашка, — йоах Петр Павловича. Геолого-разведочни тохнамаши лаьттана лаборатори анализаши йича гучадаьлар цига дукха мехкдаьтта доаллаш хилар.

Шера совгIа гIишлой конторе вышкомонтажникалла болх бир Петра. Бригада хьалха ялара кIезига даьгьа далладар Селиверстов Петра в. Къахьега гIерташ, дисциплина йолаш, шийна тIадиллар сихха кхоачашдеш эIамига саг ва, оалар цунах балха тIарча цун новкъосташа. Цудухьа 1937 шера Петр ЦIеча Эскаре гIулакх де водаш шоай эттера динагIа вола новкъост санна накъавакхха баьккар ерригача коллективера болхлой. Контора кулгалхоша цунна делар маьхера совгIат.

— Дика дIадодар эскарера гIулакх, — яхаш дагаух Петр Павловича. — Сагото йолаш дацар са эскарера вахар. Вера хала деза дисциплинеи халон ле Iема вар со. Эскаре гIулакх деш вар Тбилисски гарнизона 14 къаьсттача стрелкови батальоне. Цига гIулакх деш шоллагIа шу доладелча со дIаийцар ВКП(б) членалла. 1929 шера декабрь бетта эскаре гIулакх даь а ваьнна хьалха се хиннача коллективе юхаверзо со.

1930 шера июнь бетта прорабалла балха хьожаву вышкомонтажни гIишлоши яра йоккха опыт йола Петр Селиверстов. ДIаухар чот-са йоацаш дукха гIулакхаш де деза денош. ВIашагIйолла сецаш яр вышкаш яре балхаш дика хоача нахах бригада. ХIаьта кIезига а бар цу тайпара говзал йола нах.

— Аз кулгалдеш хиннача шин бригаде бар ерсий, нохчий, гIалгIай, татараш, — яхаш дувц Петр Павловича. — Долакоаре 2 эIамига саг хьоавергва аз — Мамерсов Османи Эвгиноев Лисеи. Тха бригадашка балха баьхар уж. Дукха ха ялале дика специалисташ хилар царех. Осман — электросварщик, Лиса — вышкомонтажник. Лоацца аьлча, цхьа дезал санна берт-пхьоагIо йолаш даьхар тхо.

Дийша ца хилар дIадаккхара тIехьа чIоагIа къовсам лоаттабора мехко цу гаьнарча шерашка. Дукхабараш деша бахIар сайркинарча школашка, рабфакашка. Болх беше а техникуме деша вахa кийчвалара курсашка дешаш вар Селиверстов Петр а. Къахьегама гIулакхаш дукха дале а, деша гIерташ хиннав къона прораб. Массанахьа кхоавора Петр Павлович.

ТIом хьайнача хьалхарча денношке а дукхава тIем тIа воххйтилга дехаш хиннав иов. Селиверстов.

— Хьо хIане укхаза везаш ва, ийшпача хана оаха хьавехаргва хьо. дIагIо хьай балха. эскаре мехкдаьтта эш, кхеттий хьо, — аьнна юха цIахьожаваьв Петр Павлович. ТIем тIа ца вигарах гIайгIане волаш цIа а вена, шийн балха дIаэттав беррига низ тIабахийта къахьегаш хинна эIамига саг.

Хьинаре къахьегаш хиннад укхаза хIаране. ХIане аьлча хIара дукхагIа аьккхача мехкдаьтта килограммо гаргахкувлар Коталон Ди. Цу шерашка тIом яйна чIоагIа дикхъало хиннабале а, котдаргхиларах тийша хиннад хIаране дог.

МоастагIа тIаноагIаш хиннав Кавказа. 1942 шера февраль бетта кхоачашхиннад коммуниста Селиверстовна дагалаьттар. Сихха эскаре дIавигар из, чуваха берашцеи сесагацеи Iадина юаца мара ца кхуваш. Армавире дIакхаьчав. Цигара Петр а волаш бола цхьабола цIеэскархой хьожабир город Халтуринерча тIема-политически училища курсашка.

Низ тIабахийтта курсанташ тIема кийчлуш дIаух денош. Эскара езар политически кийчо йола кадраш. ТIема говзал дикагIа йовза гIерташ бар курсанташ. Ма хулла сихагIа тIем тIа кхача гIертар хIаравар. Дагадоацар духьальоттача цу чоалхаеча хьале ши-шийн деньл, низ бовза гIертар массава а...

ШовзткъеллагIча шера июнь бетта Малая Вишера яхача станце кхаьчар Петр Селиверстов. Сиха хьалехар Волховски фронта политотдела штаб. Укхаза документашка а хьожа из дIахьожавир 80 дошлой дивизерча 210 полка миномётни батарея политрукалла. Хьама кхаьчча а, гIуланхаш дIа а довзийта, тIема хьалхарча юкъе дIахьожавир Петр.

— МоастагIех латаш чуболхараштагIо де аьнна приказ кхаьчар батарейга, — яхаш дувц Петр Павловича. — Командира командагIа техар ерригa йоккхий топаш. Гитлеровций кертош тIа етталора минаш. Тхоай полк толамца тIалаташ хиннача цу участке дика «болх» баьчул тIехьагIа Волхов яхача хи тIара тIий дохаделга тIадиллар тхона. Цу тIаь тIа тIолла тIема эша хIамаш, продукташ, кхыдараш тIакхухьар немцаша. Мел минаш лийлхай цу участке лархIа хала дар! Цу доазонга мел латтача хана цахаддаш керда бIу тIабоалабе моастагIчун тар ца долийташ ден а бус а тIаьна йоккхий топаш тIаеттар оаха.

Гуйран шелал тIаеча тхоай участке гIолла чакхвала моастагIа могардоацаш волга хайра тхона. Цудухьа керда полицеш хьалувца, Iа хьатIакхачалехьа тIема гIерс кийчбе, сангараш яха, аьнна приказ деря тхога. Лоацца аьлча, тIема дукхьала оттара мел эшар де, аьнна. Ираза, юхе яр хьу. Дийнахьа кийч а еш, бийсанна хьанхухьар оаха из. Блиндажаш хьалъяра, толаш тIера хIакъовлара чIоагIа эшаш яр хьу.

Цу хана дIа-юха а йийкъа 44-ча стрелкови дивизеца яр 80 дошлой дивизи. Селиверстов Петр нийсвелар 23 полка стрелкови рота политрукалла. 1943 шера май бутт болалуш политсостава балха говзал лакхъеча фронта политуправленерча курсашка деша вахийтар из. Цигара дийша ваьлча цхьан юкъа отделе хилар. тIаккха 1943 шера октябрь бетта шоллагIча стрелкови дивизе 13 стрелкови полка парторгалла хьожавир иов. Селиверстов.

14 январе тIалата болабелар вай бIу. Чудово яхача городерча немцашта тIалетара приказ делар кашиташа шийн батальона. Вирса тIом беш цу дийнахье а мукъаьнкхар город. Иштта дIахо тIалаташ Осин яха юрт. Новгород, кхыйола моттигаш моастагIчох мукъайоахаш, батальона дукха эг а ца хулийташ, кулгалде харах, дукха немций салтий, эсараш дуахата тIема техникаца карабоалабарах ЦIе Седкъа яха орден елар Петр Павловича.

ДIахо тIом беш моастагIчун гранато аьча човнех госпитале нийсвелар батальона командир. 1944 шера май бетта вийрза араваьлча шин дийнахьа маре са ца лоIаш парте горкома тIема отдела заведующиелла болх бе волавелар. шера совгIа болх баьчул тIехьагIа бурув тохара конторе ше хьалха хиннача балха тIа дIавахар иов. Селиверстов.

Хьалха санна низ ца кхобеш къахьега волавелар Петр Павлович юхаметтаоттабеча халкъа боахаме. 1947 шера бурув тохара скважинаш яха болх бе йолайолийтача хьинаре къахьегарах елар цунна «Знак Почета» яха орден. 1954 шера — Къахьегама ЦIеча Байрахха орден.

ХьатIакхаьчар салаIа вода ха. СалоIаш вале а, шийн хьамсарча коллективана вицлуш вац УБР коммунисташа соахка хиннача 28 городской партийни конференце делегатилла харжа хинна коммунист, тIемахо, къахьегама ветеран Селиверстов Петр Павлович.

Б. ЧЕРБИЖЕВ,
«Сердало» газета штате воаца корреспондент.

МОСКВИЧИЙ БОЛАИ ШЕРАГIА БОАРЖАБЕ

Машинаькъа Грозненски отделене предприятей къахьегамхоша шерра социалистически яхь йоаржаьй моахьаш дIа-юха ихаьар сихдара тIехьа.

Москвичий болам эггара хьалха хьаллаьцарех я Грозненски локомотивни бригадаш. Грозный, Гудермес, Прохладная, Махачкала поездаш вIашагIъехна станцеш цар тIаьнйхар деза моахьаш тIадолеи дукхача вагонех латтеи поездаш мара дIа-юха ма ахийта аьнна.

Цох хулачунга дукха хьежа везацзар: шин бетта отделене гIолла дIа-юха йигай деза моахьаш тIадола бIаьи поездаш. Царца нормал совгIа итташ эзараш тонн халкъа боахама моахьаш дIа-юха дихьад. Из хул вланах совгIа 520 поезд дIахийтара нийсса.

Деза моахьаш тIадола поездаш цхьан хана дукха дIа-юха кхуларо электроэнергии дизельни доагори кходайт. Укх шера дIабахача бить бетта отделене локомотивни бригадаша кхоьй цхьа миллион совгIа киловатт-сахьат электроэнергии 960 тонн дизельни доагори. Эггара дукхагIа электроэнергии кхоьрех ба Грозненски Гудермесски депо машинисташ: В. Н. Чернец — 19358 киловатт-сахьат, И. П. Соколов — 18138 киловатт-сахьат, П. Т. Колпаков — 12724 киловатт-сахьат, иштта кхыбараш а. Дог гIоддоакхаш хIама да доагора-энергетически ресурсех кхом беш пайда кийбераш юкъе къона машинисташ хилар. Царех ба Чернобаев Константин, Сухинин Владимир, иштта кхыбараш.

Деза моахьаш тIадолеи дукхача вагонех латтеи поездаш дIа-юха кхувлара кхерамале лораяра дика никъ эш. Грозненски машинаькъа болхлоша Брянски машинаькъахой «никъ дикала марка йолаш лелабе» яха опыт хьанийцай. Цудухьа дистанце коллектива карагIдаьлар 114 километр машинникъ тIехдика лелабе.

Москверча машинаькъахой опыт шоаш юкъейоалаеча хана Грозненски машинаькъахой транспортни средствах эффективнегIа пайда эцеи къахьегама оасарле лакхъеи йийзар. Масала, Гудермесски вагонни депо балха юкъейоалаьй поездашта сихха ремонт яра метод. Цу тIа гIолла 668 сом пайда а беш, 8076 вагоно-сахьат ха кходаьд.

Товлуш доагIа Грознерча машинаькъа станце, «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене, РСФСР «Главнефтеснаба» Грозненски управлене, Нохч-ГIалгIай автотранспортни управлене сменжикий комплексни социалистически яхь лелаелга а. Цу гIулакхо торо хилийтар, дIадахача шера укх хенаца нийсдича, моахьаш тIадотташ, Iодоахаш вагонаш сайца латтилга 6.7 процент кIезигде.

Грозненски машинаькъа отделене ден-бус юкъера лаьрхIача вагона оасарле 2,5 процента локомотивий яр 8.1 процента лакхъеннай.

Машинаькъа Грозненски даькъа предприятей коллективаша укх шера дIабахача бить бетта моахьаш дIа-юха кхахьара план 104.8 процент кхоачаш а еш, дIа-юха кхахьарга дIадодар 1.4 процент лохдаьд.

Гудермесски вагонникаша моахьаш тIадотта вагонаш кийчъяра план 6.9 процент тIехкхоачашъяьй. Иштта 5,4 процент кIезигьлвй цар депо ремонт еш вагонаша йоаккха ха а.

Машинаькъа Грозненски отделене предприятей коллективаш шоай низ хьинъри ца кходеш къахьегаш я пачхьалкхен планаши тIайийца социалистически декхараши кхоачашдара. Пятилетка диьлагIча шера укх кхоачаши тIехкхоачаиш даро тешам лу иттлагIча пятилеткa план хана1 хьалха кхоачашъяре.

Ф. СУХАНОВ.

Доазол дехьара

ХIанз а Ливана къулбехьарча вахха хьал уйзара да. Израильски военщина «Ливана къулбехье лораера эскар» олаш йолча, официальни Тель-Авиво хестаеча автекьарча христианий герзашца кийчъаьча формированешца цхьана довнаш деш керда провокацеш ю къамий патриотически низашта Палестински сопротивлене болаша духьала, хадданза йоккхий топашни ракеташи чуетт лах бахача моттигашка, палестински беженций лагерашка.

Израильтинашен цар марионеткашен довнаш деш Ливана къулбехьа провокацеш ела духьал США-ю. Израила, Египта юкъе баьча сепаратни бартегаре хьадоагIаш да.

СУРТАШ ТIА: 1) Крафромвине яхача юрта баха нах йоккхий топаш чуетте а моаш бахачаре дIабеха лоеш бав. Поллаь моттигаш юкаметтаоттаир цар лоархI израильски агрессена духьалаьча протеста цхьа форма санна.
2) Къамий-патриотически низий артиллеристаш.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ—ЦХЬАН КIИРАГIА

АФРИКАНА ДУХЬАЛА КЪАЙЛАГIА БАЬ БАРТ

Африкански континента къулбехьа хIапэ а хьал кхохкадешна латт. Африка цу даькъа тIа дукхха миллиардаш капитальни вложенеш йола малхбоалехьара державаш, керттерча даькъе США-ай Англин гIерт дIахо йодача хана а цигара шоай колониальни позицеш карара ца йоалийта. Родезен (Африке бахача нахаш шоай даьхенах оалаш ма хиллара Зимбабве) Намибен (Къулбехьен-Малхбузен Африка территори) Лондони Вашингтони кIалгIолла тийшача балха мазаш дуваш я. Дайнохи безха африканцаш юкъе а болаш марионеточни «правительстваш» цига хоттае дагахьа. доал дара юкъера иштта дIадоахаргда царгIатон бокъонаш шийн лоIаме хилари бахьан долаш къовсам лоаттабеш дола патриотически низаш.

Родезе ер шу доалуш раснстски референдум чакхйоаккхача хана цига баха бахкхача кIайбарий 220 эзар саго духьал автоматаш тIа а оттаьь «хоржамий» хьисапе цхьа кIайна вIашгIехьдаккхен пар ларда тIа «дукхаросни парламент» вIашагIйоллен цар торо хилийта йола «констуци» 7 миллион гаргга бола африканцашта кечъелаьй. Формана дукхагIбараш цунна юкъе африканцаш (керттерча даькъе монополеша оттабьараш) бале а кIайбараша шоай тIахьожам болаш делаю административни аппарата, эскара, полице керттера посташ, хIаьта «парламенте» цар бокъо я моллагIа шоаш раьза боацa решени соцае а йохае а. Тамаш а яц Зимбабве Политически фронт — законагIа йола цу мара йоаца мехкарча халкъа викал — цу политически спектакле дакъа лаца ца туташ юхаьлар. цу оаь дайна лелaдеча гIулакха американски прогрессивни общественносто цаIалт кхайкадар. ООН-а дIакхайкадаьд уж харжамаш бокъонца дац аьнна, хIаьта Родезе хIанз вIашагIйоллаш латта «правительство» цига ма е аьна дуненa халкъашта юкъера сообщество тIа а хьийкай.

Бакъда, хIаьта а духьал марионерточни правителаш могабе гIерташ да Вашингтони Лондонои мел лелaдер. Англе Iаьдал шоай бе дахача консервативоараша гучча хьа хьайоах Солсберера уж марионетьаш могабе лерхIаш шоаш хилар. США чIоагIа болх болабаьб Родезера маьхе стратегически байдал. пунна чуйоагIаш хром, ванадий а йолаш шийга кхачар лоеш йолча тIема - промышленни комплексаца айхха юазнена йолча родезийски лобби. Гуш да США-па айхха буззамаш леладара воаз то а ла епископ Музорева родезийски «премьер» ве гIерталга. США сенато Родезерча торговена лоаттаь эмберго дIабоаккхаш голосоваш яьй.

Империализмо Родезе чакхъякхьа «чурча урегулирование» вариант НАТО мехкаша хIанз марионеточни режим вIашагIйоллача — къулбехьенафрикански карательни низаша законагIа йоалаш намибийски территоре тIа оккупаци яьча хьалашка — юкъекхувл Намибена.

●

ДЕ ЛЕРХIАРАШ ДУКХА ДОЛАШ С. ВЭНСА БИХЬА НИКЪ

США пачхьалкхен секретарь С. Вэнс укх деношка Малхбузен Европан Гаргарча Малхбоалени дукхахча мехкашка шин кIира лаьрхIа вахна никъ беш вел. Де лерхIараш дукха долаш американски дипломатически ведомства кулгалхочо бинчу наьхьа керттера дараш «Вашингтон пост» яхача газето доархI Лондонен гаргарчамалхбоалерча шин столицей по ергIола переговораш. Канрен Тель-Авивен Лондонер вахар чаихдаьннад. Цо торо хулийт кIайча раснсташа законагIа йоацаш Родезе оттаьча марионеточни режима хьакъехьара юкъара дипломатически позици кийчъеш США-и Англин хиларах йола вывод е. Пачхьалкхен секретарь Лондоне вахалехьа хьалххагIа «Нью-Йорк таймс» яхача газето яздора «шиша а мехка оцлан тIара хьашташ цхьан цийслуш хилар дикка чIоагIа да» яхаш. Цхьаннена а къайле йоацаш да цу хьаштий чулоацам — Зимбабве IалагIа рузкъаштен цига шоай мехка бахача нахан эксплуатаци а еш IалагIмате дукха йоалла пайдаш деш йола империалистически монополен хьалоацилга, родезийски правителаш — Африка къулбехьен даьна гIира НАТО тешаме кIийле — хьалоацилга хилар.

Къамаьлаш даь ваьлча С. Вэнса ше а яьинад пресс-конференце «Родезера керда реалеш могаe» еза аьнна. Дувцар да, иштта, кIайча раснсташа бе доалла цар лхар деш долаш герз хиларах тарра Музорева марионетканара айхха контакташ хьалаца а дегIакхувла а лерхIаш хилара хьакъехьа.

Цу тайпара халкъа дувцара гIулакхаш да США пачхьалкхен секретара Гаргарча Малхбоале чакхьа ха гIертараш а. Хоза ма хилларе, египетско-израильски сепаратин барт санна гаргарчамалхбоале «урегулированин» яра американски сценарий IарбИй мехкашта кайхолла гIерташ Вашингтоно лийрхIар дехад. Садата капитуляцена Канре дипломатически политически байкот а еш жоп деннад IарбИй дуненo. ХIаьта хIанз С. Вэнс гIерт египетски столице изолацени юкъе ийсвенна IарбИй мехкашка керттера волча Вашингтона агента дог ураоттаде, хIаьта Тель-Авиве — США хьалха а санна къамаьл а доалаш цар оагIорахьа хиларах израильски Iаьдалин тешаде.

США пачхьалкхен секретара Итален Испанен переговораш йолча хана кепайоазоно дена хоамех эггара хьалха цу мехкий чоалханеча «чурчаполитически» хьалах, тIехьарча хана шоай волнеш дикка чIоагIъъ йолча моттигашкарча коммунистически партешшара цар гIулакхех дувцарга. Из да эггара чIоагIагIа Вашингтона дага доалар. Мадриде иштта хьоахадергда Испани Къилбаседаатлантически блоках дIатохара хьакъехьара дош.

●

ЗАЯВЛЕНЕШ—ЮКЪАРА, БАРТА ВОАЦА ГIУЛАКХАШ—ХЬАЬДДА

Укх денoшка Париже хилар Дунен халкъашта юкъерча энергетически агентства (МЭА) доаьхошкой долча мехкий энергетика министрий боарме МЭА управляющей совета сесси. 1974 шера энергетически кризис цхьеннача хана вIашагIъелла хинна из агентство доаторца Iалашдарда юзаеннача халонех капиталистически экономика кIалхара якхара бола никъ лаха безаш яр. Цу хана деза дукха хий Iодахад. Бакъда, сессе итогаша хьахьонхачох, эггара чIоагIагIа дегIаьхкача капиталистически 20 пачхьалкхен (Франци йоацаш) викалаша даькъа лоацаш хиннача сессе итогаша хьахьоксачох цу юкъа Малхбоален энергобоахама хьал кIезига хувцаденнад. Керттерча энергоресурса — мехкдаьтта импортеи из дIадахийтарен проблема яхы а чIоагIагIа ирьеннай.

Цу гIуланхага хьежаш барашта хетачох, Париже сессе даьйа лоацаш хинна цхьабараш хIанз а беррига бехк, эгIазвахача американски «Нью-Йорк пост» яхача газето ма аллара, «ОПЕК-ерча шантажисташта» — дегIадоагIача мехкашта юкъе керттера мехкдаьтта экспортиш вIашагIтохаш йолча организацена дIатIабилла раьза болаш бар.

Малхбузехьара энергетически кризис хронически хинна дIаоттара бахьанаш, бакъдар аьлча, кхычарех латт. уж латт капиталистически доал дара чулоацамах. Колониальни доал даьча дукхача шерашка капиталистически монополеш Iемай лаpегIа хьахулаш дола мехкдаьтта дукха долаш яха. Шоай къаман рузкъа лечкъа дара духьала къовсам лоаттабеча мехкдаьтта доаккхача мехкаша даьха толамаш бахьан долаш хIанз монополей хьашташтa чIоагIа эе кхийттад. Хьалха практически вIалла доезув оттаданза хиннача доагора импорт цIаьхха кIезигъялара хьахиннача кризиса кIалхара ялара никъ лаха безача эттай Малхбузе.

Цу хьакъехьа хилча ловраш кIезига дувцанзар. Цхьадолча мехкаша, эггара хьалха Малхбузенна къаьста йоккха энергобаланс йола США а йолаш, дош денадар доагор доагаделга 5 проценташа кхоачаш кIезигдергда аьнна. Бакъда, Париже хиннача сессе итогашка хьа ма хьокхара из дош кхоачаш ца хулаш дисад.

В. КУЗНЕЦОВ,
Ю. РОМАНЦЕВ,
С. СТОКЛИЦКИЙ.
(ТАСС).

КАЛЕЙДОСКОП

ТЕЛЕВИЗОРА ХЬАЛХАШКА ВАЛАР

БIаь е совгIа сери йолча телевизионни фильмашка хьажара тIера болча наха кIезига хилац Португале массови психоз. Фильма аргIан сери хьокха йолалуча сахьта города улицашке саг бIаргагуврац. Дукха сереш йолча телеромашпара безам цхьайолча хана трагически хадаш хул. Иштта хилар укх денoшка, шийн дежурство чакхъяьна цхьа португальски полицейски чувеча телевизора екрано дIатIаззача санна ягIа сесаг бIаргайча. Медвенна чувенача маро дукха ха яьккхай сери чакхъялалца сабир де яхаш, сесаго ца хIанз хьа ца луш. ЭгIазвахача «порядок лораеча» тешча хьа а виккийта... теха йийчай телевизорга хьажара тIера яр.

В. РЕЗНИЧЕНКО, АПН себ. корр.
Лиссабон.

●

НАРКОТИКИЙ ТОАТОЛАШ

ТIеххьарча хана египетски газеташа ластькаста язду мехка наркотикаш хьачухьахьар дегIаахарах лаьца. Из дувоадена да Ливан — Европе наркотикаш дIаухийтача цхьан наьнъа тIара перевалочни пункт — из бизнес лелаеш болчарна мехка къулбехьа граждански тIоми израильски агрессии хиларца аьтув боацаши кхерамех хилар бахьан долаш.

Ераш да массехк масал. Александрия яхача форда порте доазонна тIахьожам лоаттабечар лаьцав Латакера вена египетски гражданин Харидж Абд аль-Муталлиб. Из хиннав 2.5 килограмм опиум чакхъяккха гIерташ. Иштта, машинаца Александрера Каире водача лаьцав Габер Ибрагим а. Лоацача хана цунгара хьалькхай 500 эзар египетски фунт мах бола гашиш чуйоаллаяхо накет. Моттигерча наркотикаш йоккхачар шерра бувзам ба Ливане ю товар хьдеращца. Цигачара форда тIа гIолла тоннаш хьалххухь ю Александри уллача районе.

Бакъда, газеташа-м наркотикаш йоккхаш болчарцеи контрабандисташцеи лелабеча къовсамах толамца чакхъьяьнна операцеш мара мича юиц. ХIаьта, цу тайпара дола гIулакхаш гуча ца доалаш мел къайла диллад хетаргахьа мара аьа йиш яц.

(АПН).

●

ЦIИЙ, ХЬАЦАРИ, ДОШУВИ

Ах миллион гаргга бола африканцаш ЮАР-е дошув доаккхача шахташка болх беш ба. Цар болх бу массехк километр кIоарга ядача, татаех саг къора верзаеча механизмаша хьалгIеттаеча даьттан Iанаро фо хьалдяза, баьде, садикъеча забояшка. Шахте яь чIоагIалеш частькаста чухерцар бахьан долаш ЮАР-а шахташ дукха кхерамегIа я цу тайпара кхача мехкашка йолчарел. Укхаза дошув оасагIа а доацаш. битнъеча тIаа хьисане уля. Из бахьан долаш шера а йоккха а забояш яха езаш хул. Забоя лакхал цхьан метрага кхаччалца я. Кхозза букаре а бийрза шахтераша тIоа бовллача пена бурув ветт. цул тIехьагIа зарядаш а ехкаш. эккха а эккхийте хьаарвез тIоаш. Юкъера лаьрхIача къулбехьен африкански руда тонно 10 грамм дошув лу. Iаьржа цIока долча болхлоша юкъера лаьрхIача цхьан сахьата 65 цент эц. Из США шахтерашка нийдечуща нийсдича цхьаккха хIама доацар да, бакъда. Африке, американски «Бостон глоб» беча хоамагIа, из эггара дукхагIа ахча тела болх ба.

(АПН).

ОАХА ДОККХАЛ ДУ

Коллективо сий деш ва ПМК-105 каменщикалла болх беш вола Диниев Султан. Низ тIабахийта къахьегарца, общественни балха юкъе дизза даькъа лацарца, пхе Iоаьлча опыта намаьрша, новкъосташна Iинмерза хиларца хьахиннад из сий.

Хала, цхьабакъда, сий долаш бе цу саго хьабена никъ. Из цо дIаболабаьб пхийтта шу даьннача хана Казахски ССР Акмолински (хIанз Целиноградски) областе. 30 шу дизад цу наьнъа. царех 24 шу дIаденнад дукха безача гIишлош хьалъяра балха.

Бокххача безамца дагаух Султана шийн хьалхара хьехархо Гофман Данил Данилович. Алма-Ате дар из. Казахстана столицерча цхьан гIишлой управлене бригадиралла балха вар Данил Данилович. Цига каменщикалла Iомавала юкхьаниа балха вера Султан а. ЗIамигача саго шийн вахара нийса никъ хьалацара кур-могар дар бригадира. Юххьанца дехза, низ тIабахийтта хIама довза лоеш къахьега волавелар Султан. Бал ха дикалeн сухалаи чIоагIа уйла тIа а йохийташ, кирпешк миштa йотта еза дIа а хьокхаш каст-каста цунна къаьстта болх беш хулар бригадир. ВорхI-бархI бутт баьлча цхьаболча опыт йолча гIишлонхойл хьалхавуьла волавелар къона каменщик.

— Тахан санна дагадоагIа сона, 1956 шера гIишлошъеча хьинаре къахьегарах сайна пхьарсах доалладу сахьат денна, — йоах Султана. — Ираз долаш вар со. Вахаре сона хьалхара денна совгIат дар из. Бригада каменщикашта юкъе йоаржаьча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар аз. Иштта дIаделар аз сай деррига денал цу геттара наха эшача гIулакхa.

ПМК-105 балха вахa аьнна 20 шу хьалха вера Султан. Безаме тIавийцар из. Говзал йолаш, къахьегам безаш бола гIишлонхой чIоагIа эшаш яр предприяти. Из болх бе дIахьожавaь бригада цу хана город Грозне промышленни объект хьалъеш яр. Каменщикалла болх бе волавеннача хьалхарча бетта ше чIоагIа эшаш гIишлонхо волга дIахайтар Султана. 170 процент кхоачашйир бетта производственни план. Бригаде эггара бокххагIа хилар из тозам. Кердача каменщиках къамаьлеш долладир собранешка. Предприяте администраци а партийни бюро а чIоагIа раьза яр хьайхле яьккхача болхлочоа.

— Духхьал халкъа Iаьдал хилча мара хила йиш яц къахьегама боагIаш бола мах беш, — йоах Султана. — Нохч-ГIалгIай АССР 50 шу дизар деззеча дийнахьа дар из. Цу цIейна хетаьль хиннача торжественни собране хьахьайкадир сона РСФСР заслуженни гIишлонхо яха цIи ллар. Са къахьегама иштта боккха мах барах баркал хилда партена правительствана. Дукха беза болх, къахьегам — из доккха хIама да. Аз кагийчарга массаза а оал: «Ма кхералаш халонех. бIу ма къожабелаш. Вай советски мехка моллагIча а балха тIа шийн ираз кораде йиш я сага. ХалатIчa, хьалхарча юкъиге латташ хиларах йоалл сага ерига вертадале?

— Са лерраьIа хьавоагIа са воI Адам а. Из комсомолецa. Согара масал а эцаш соца болх беш ва из. Лоацца аьлча, гIишлош говзал дезала юкъара а хинна дIаотташ латт тха цIагIа. Са сесаг Марин Герасимовна а ма йий гIишлохо. Целине гIишлош еча цхьана болх беш хиннад тхо. Оаха чIоагIа доккхал а деш лелаю тхоанта хIараненo ена «Целинни лаьтташ карадерзадерах» яха медалаш.

Тха дезала цхьана чIоагIа уйла тIа а йохийташ дийшад Леонид Ильич Брежнева «Целина» яха книжка. Боккъалдар аьлча, да а да цу тIа дувцача тайпара цига хьийга къа советски наькъа духовни физически денал. Леонид Ильича кхетамца кулгалдеш хиннача республике тхоаш болх беш хинна хиларах а иштта целине тхоай къахьегам бисарах а доккхал ду оаха.

Хь. БАУДИНОВ.

КЪАХЬЕГА IОМАБАР— БЕРИЙ ТIЕХЬАЛЕ

«ЗIамига волаш Iомадаьржерий тIа даь йоазув дь», оал наха. Уж дешаш доаладейиш а сага къахьегамах лаьца а. Нагахьа сиина саг бера хана дена къахьегама тIера, хьадьхчун хам беш хиннале, вокхха хилча а хургва из иштта.

Наха, обществана эшаш бола болх, низагIа и ца байташ, из баьзо баргбоацилга кхета а деш, ший лоIамагIа бергбола саг хьалкховелга тахан школана хьалхашка латта дехкар да.

Грознерча № 48 йолча юкъерча школе эггара лIамагIа бола дешархой Iомабу шоашта тIадувхача барзкъашка хьажа, классо цIено лоаттае, шоай гигиена лелае. Классера классе ме боал, тIехь-тIехьагIа чоалхамегIа хул уж дехкараш. Масала. йиълагIча классера дешархой бекъа а бале «къахьегама урок» болх. КIаьнкаш—производственни мастерске, йиIигаш — домоводства кабинете. Итт слесарни, пхийтта столярни станокаш чулатта мастерской хьаьржаш а дешархой шовш ба. Иштта вIаштIехьаьлккхай цар домоводства кабинет а. Шиниахьа а цIена, лостам болаш я. Хьаьш латт профориентаце кабинет.

Профессиональни ориентаци чIоагIа лоархIаме педагогически проблема я. Школера хьехархой, производственни дешар хьехаш бола мастераш дехкарийла ба йоккхагIача классерча дешархошта тахан халкъа бэкхама эшаш йола профессеш йовзийта, парех безам болийта. ХIора дешархочунца къаьст-къаьста къамаьл а деш, цар тоха цун малагIча профессеца безам ба, из караерзае цун торо йиъ.

№ 48 йолча юкъерча школе къахьегама урокаш хьехаш кхо хьехархо ва: Ю. А. Султанянц, А. П. Матвиенко, Е. П. Полякова. Царех хIараьг шийтара доагIар ду къахьегама урокаш ма тулли дикагIа чакхъяха гIерташ. Ю. А. Султанянца болх бу школе йоккхагIа йолча классашка деша багIоча кIаьнкашца. Программо дIадехар кхоачашдарал совгIа, цар ду кха гIулакхаш ду школе. Ера школьни мебель тоею, школана эшаш йола инвентарь нелаш, йолхьингаш, ноараш, кхыдар вIаштIехьаьлккха. Иштта, вIаштIехьбаьнкхий бIигий болх а. Уж Iомаду барзкъа тега, даа хIама кийтде, цIагIа лелаю электротехнически прибораш йоаза, нарца болх бе. Шоай хьехархочунца Матвиенко Алла Петровнаца болх беш хинна кулгаш кхестача машинкех 3 тоалья.

Доккха ков да № 48 йолча школа дар. Цу коа, ерригача классашка цIено, лостам лоаттибераш дешархой шоаш ба. Шоай ков, школа лораш Iайлабац дешархой. Старопромысловски районе дIабодеча наькъа тIа гIолла троллейбусаш леларгйолаш деча балхашца дакъа лоацаш вархI ди даьккхад цар. Школана гаьна йоацаш улл «Комсомольский» яха парк. Дукха ха яьккхар цо доал ца деш, дIаккесса уллаш. ХIанз цунна юхе гIолла тIехвоалар гIадвугаш хоза я из парк. Асфальта наькъаш дахкаьд, шаьрдаьд ахка илла лаьтта, зизаш дегIад, берашта ловзе моттигаш яьй. Цу массаьнхьа а дакъа лоацаш хиннаб № 48 йолча школо дешархой еррига коллектив. Цунах беркал але деза из болх вIаштIехьбаьккхача пионерски, комсомольски организацешта, ерригача школа коллективана. Доккха гIулакх даьд цар наха. Шоашта болла пайдана а ца деш, обществана, наха гIулакх дар чIоагIа педагогически маIан долаш берашта тIехьале хург йолаш да. Иштта бета балхо лахаца Iимерза хила, цар хьашташ кхоачашде Iомабу кагирхой. «Комсомольский» парки школа дешархой шефаш а болаш. дIахо йодача хана а цар доал дергдолаш царна тIачIоагIъь я.

Школа педагогически коллективо тоъал дика болх баьб дешархошта къахьегама кхетам биларо. Вакъда, демел доагIар даьдаш. ХIара дошна дегIаух вай социалистически индустри юрта боахама. Цар школа хьалхашна чоалхане дехкараш увтаду. Иштта а вийхагIа хила беза школанаш производствени юкъера бувлам. Из цIелех 1977 шера декабре бетта КПСС ЦКаси СССР Министрий Советаш тIайийнача соламо.

Юкъера школа йисте а яьккха арабовла дешархой хила беза материальни производстве болх бергбола моллагIа цхьа професси йолаш. ХIаьта цу гIулакха фу дьаьд школе? Корта а болаш, ер ма дий хьиа даь хIама дац. Дешаре шу доладуш городерча кхаь предприяте: И. Н. Заболотни цIерагIча типографен, барзкъаш тегача Нохч-ГIалгIай производственни объединене, городерча почтантен балха професси Iомае дешархой бахийта лаьрхIадар. Вакъда, лаьрхIар чакхдалоацар. Дукха аханово типографе, Нхачо хано а Iомае хиннар печатники товзал яцар. Городах чекхдаьлле хьа а баьхке, коа кув а хььхке, къахьоле гIулакх и дийн дIахьар берашь.

Барзкъаш тегача производственни объединене яах бутт гаргга ха дьккхар гоззал Iомне ух яхаш. Укказа а Iомабалаязар дешархой барзкъаш тега. Акхар де дезаш хиннар дар тийтача барзкъех довзиче таьшш зигаши дIадоахилга. Ах шера иха а иха битар из болх а. ХIаьта телеграфисташ кастта дийша боал. ИттлагIча классерча 21 дешархочо из професси Iомаьь йоале з из царна эшаш хиларах шек ваьнхар со хьехархочо А. П. Матвиенков. Цо аьлар:

— Сона, хетачох, царех саг шоаш Iоманьча профессех балха ваха дага вац. Цар Iомае безам хиннараш кхьгьехе профессеш яр: продавец, парикмахер...

— ХIаьта хIана бахар уж цига? — аьнна хаьттар аз.

— Фу дергдар, цар кхы баха моттиг ца хилча.

Иштта лура къахьегама кхетамах де мара пайда балац. СССР Министрий Совета 1978 шера тIайийнача гоамо дехкарийла ю городийн районийн Советий исполкомаш халкъа боахама кадраш эшарга хьежа, школанна гаргагIа йола предприяти (организаци) дешархоша професси кароерзайергйолаш тIачIоагIъе. Базови предприятеш дехкаринIа и школашта эша инструменташ, материалаш, технологически оборудовани тела, дешара пехаш, участкаш вIашагIйохка, квалифицированни кадраш кхоачам бе.

№ 48 йолча школана гомахьа яда ГРМЗ, «Красный молот» яха заводаш. Гаьна яц консервни завод а.

— Цу заводашка тхоай бераш дIаийтийта безам болаш хиннадар тхо, — яхаш дуьд школа директоро М. С. Семеновас. — Цхьаьнца бахьанаш а доахаш, тIаэцац тхо цигача, — йоах цо.

ХIанз хьатIакхьчай къахьегама четверть оалаш йола ха. Берий эггара хозагIа Iиаха ха къахьегамах пайда а эшаш, къонахар могашал тIоагIъеш, церна коммунистически кхетам лош хила еза. № 48 йолча юкъерча школе деша дагIача 640 берах общественно-пайданега къахьегаме дакъа лоацаш хургда дукхагIа дараш. Царех 90 дешархо гIоргва «Аргун» яхача совхозе производственни практике. 4—6 классашкерча 200 беро болх бергба лакхе вай яйцача «Комсомольский» парке. ВIашагIаелла школана ремонт ергйола бригада. ПоккхагIа йолча классера кагирхой гIоргба Урус-Мартанерча тIема-спортивни лагере. Цьаьнха бер дитидаш указа уйла ца еш.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.

МОЛДАВСКИ ССР. ХIара шера тоалуш къоалуш йоагIа къаьнара Кишинев. Республика столице кхоачашъеш я наха чуIе цIенош хьалдара йоккха программа. Город урагIа йодаш лат: шера улицаши проспекташ хозъяьй 20 этаж йолча цIеноша, тоадеш лаьтт коаш, скверах, бульвараш. ИттлагIча пятилетка шерашка 14 эзар дезалга кхачай керда квартираш. Укх шера хьалдаь дарга 300 эзар квадратни метр ваха чуIе цIеной, соахкархул 75 эзар дукхагIа.

СУРТА ТIА: республика столица Советски район. Цага вах 150 эзар совгIа саг.

А. СИМАНОВСКЕ сурт. ТАСС фотохроника.

ЗУРАЙ ИРАЗ

Из дар кхо шу хьалха. Цкъа, наборни цехе чуъьлар дегIа, цена тоесипа, Iаьржа бIаргаш дола йоI. Ер-ер иштта да хьона яхаш шийна деча хьехамашка дадийтIа ца Iеш, ма даггара бала́ процессешка хьожаш яр Алиева Зура. Шейга из болх дIахьекхачи, шийна бIаргабайна баьгча йоIо аьлар:

— Ер болх бе сона могарг а да. бе со Iома а дургья. Печатпиний ученнцалIе дIайийтар Зура. Цу хана цхьан бетта Iомийла ьыина из яхийтар Заболотный Ивана цIерагIча типографе. Ший дехкар тIехдика болх Iомабеш кхоачаш а даь цIаьра Зура. ЦIайоаггIаше а цунга дIаелар къаьнара печатни машин. Из машин дика Iомайир по. Дукха ха яалехьа ший болх дика Iомабаьи цIепен лелабеш хиларах Зурайна еллар баьха йиълагIа разряд. Цхьаьнца хIама тоъаи яаш, цхьаболчар кхоачаьъяцар дийнахьара заданеш, хIаьта Зура царех яцар: цо массаза а кхоачашйора ший планаш. Ше массаьел зIамагIа яле а, вокхарна из ца лае а, царга хаьцахьа дар, цар гIалаташ духьал дIадувлар, Зурас. Юкъьанца шоаш раьза хинна бене а, тIехьагIа шоай болх тоабелча, цар из деррига а, дика кхетадир. Болх цIенен дикен бе тIахьех Зурас ший новкъостий. Цу гIулакхо цунна тIаувз массане а безам.

Зура болх бе йолаелча гIоне дуккхаза цунна тайпиад тайп-тайпара совгIатащ сийлен грамоташ, ахчан премеш, кхайкадаьд баркалаш.

ХIаьта хIанз дукха ха йоалаш Зурах типографе бригадир яьй. Цу гIулакхо Зурай бехктокхам кхы а чIоагIагIа айбу. Цувах дика кхетача Алиева Зурас кхы а чIоагIагIа айдаьд ший хьинар, хьинерагIа къахьегаш ба типографера болхлой а.

В. ЗАНГАЕВ.

КНИЖКАШ ДЕЗАРИЙ КОНФЕРЕНЦИ

Укх деношка КПСС обкома политически дешара ЦIагIа хилар книжкаш дезарий общества Нохч-ГIалгIай республикански организаце шоллагIа отчетно-хоржама конференци. Конференце доклад йир книжкаш дезарий общества республикански организаце бехктокхамерча секретара, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа йоазонхочо А. Х. Бокова.

Прениешка къамаьлаш дир: йоазонхочо Ш. А. Арсанукаева, Нохч-ГIалгIай книготорга директора Х. М. Магомадова, ГрозНИИ книжкаш дезарий юкхьанцарча организаце председателя, технически Iилмай кандидата В. А. Дорогочинскаяс, Шелковскойн Наьсарен районни организацей председателаша В. Я. Алешечкинаьса М. М. Пугоеваси, Наурски райониерча Калиновски станица библиотекара Э. Махмудовас, телевиденеи радиовещанеи Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен комитета радиовещане керттерча редактора А. У. Мальсагова, Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школа библиотекара А. Л. Фроловас, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча издательстван, полиграфеи, книжни торговлен управлене начальника В. Ф. Шаниня.

Конференце дакъа а лаьцар къамаьл а дир книжкаш дезарий РСФСР общества аппаратIо С. Г. Мельникова.

Конференце хержар книжкаш дезарий общества Нохч-ГIалгIай организаце керда правлени а ревизионни комисси а. Организаце председателаьа юха а Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета профессор И. Ю. Алироев, бехктокхаца секретаралла — А. Х. Боков хержар.

Цул совгIа конференце хержар СССР-и РСФСР-и книжкаш дезарий обществай шоллагIча съездий делегаташ.

Бен АБАДИЕВ.

РАДИМАЙ ТОЛАМ

Калининграде чакхъяьннай ккелетаршта юкъе спортивни гимнастиках СССР хьалхе яккхара яхьаш. Цига дакъа лоацаш хилир Грознера дешархо «Динамо» яхача спортобществера спорта мастералла кандидат йола Героева Радима.

Цу яхьашка къаьст-къаьстача упражненешка белгалъяьлар къона вай мехкахо. ХIаьта юкъарча зачете мехка толамагIйолча итт спортсменкана юкъейкар из. Цу толамо цунна бокъо елар укх денешка Ереване дIайолалуча спортивни гимнастиках йола СССР кубок яккхара яхьашка дакъа лаца.

ШИЙ БОЛХ КОРАБАЬБ

Нальгиева Тамара тика чу болх бу ер ворхIлагIа шу да. ХIаьта тIеххьарча кхо шера цо болх бу «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-а № 39 йолча тика чу. Сона из йовза а да ер диъьлагIа шу. Цу хана дена цунна безам тIабаьа, цун сабарах, эхь-эзделах тамаш ен я со.

— Эггара хьалха Iалаьмате чIоагIа кIаьдлора со, — йоах Тамарас. — Дукха беза из болх болургбий-хьогI, аьле хеталора. Iо ма ховш саррала когаш тIа латта атта дац. Цул совгIа, хьона вIалла дьадоацар аьле, цхьаболча эцархочо дог дохадора. ХIаьта бокхагIа болча новкъосташа йоха ма йоха, вай болх Iалаьмате сабар долаш хила безаш Iа, аьле дог айдора са. Цар дог ца эккхийташ, шоашта могаш дола гIо-новкъостал деш тIаберзабир укх балха са безам. ХIанз ер а боецаш кхы болх айса чишта бергбар а хац сона.

Укх тика чу Тамареца болх беш ба лакха товзал, йоккха опыт йолаш бола нохкархой Гатиева Тамарен Фоминых Людмилаи. Цар а дика тешал ду Тамарена.

— Тамара дика саг а хьинаре болхло а я, — йоах тика заведующе Гожкортиев Мухьадина. Эцархой а, тхо а, ОРС-о кулгалхой а Iалаьмате раьза да цун балха.

З. СОЛТУКИЕВА.

Вай Iалама хазиг.

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурт.

Механизатораштa лаьрхIа

Шерра баьржаб кхашка керда хьувкъам кхебара тIехь лоаттабу къовсам. Юрта боахама къахьегамхошашина, ер ха шовшта Iалеьмате бехктокхаме лоархI культура балхахоша а.

Иштта къахьег Шелковской районерча Шелкозаводски станицерча библиотека балхахоша Г. Емельяновас Л. Меховскаяси. Ленина цIерагIча колхозерча шоллагIчен пхелагIчен мехотрядий кховатъа механизатора цар хавханнахьа кхуьь керда газеташ, журналаш, новкъостал ду «молнеш», «къахьегама листоваш» араяещата, чакхйоах политинформацеш, тайп-тайпара обзораш.

Культура балхахоша цу отрядий цIеча уголокашка тайп-тайпара стендаш, юртбоахама литература дола витринаш кийчьяй. Иштта кхай тIарча станешка цар вIаштIехьбаьккхай гойтара агитаци.

Д. ХАСАНОВ.

Редактора заместитель **М.М. ХАМХОЕВ.**

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хан».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Массанена тIехьа ваI, кхьанена тIехьа массавар».
9.45 — «Къайттан» яха художественни фильм. Йистедаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Документальни фильмай программа.
15.45 — «Пушкина театр». Хьалхара передача.
16.30 — «ДIайолаву яккхара къахьегама четверть».
17.30 — Литовски ССР камерни оркестра концерт.
18.00 — «Iалман шахар».
18.30 — «ХIара сурта тIа малав ба».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.10 — «Саги закон».
19.40 — «Карттайна дезал — цкъанна». Музыкальни программа.
20.10 — «Сийлахь-боккхача Даймехка тIом» яха киноэпопея. «Сталинград лорадар» яха ворхIлагIа фильм.
21.00 — «Хан».
21.35 — «Бера дунен халкъашта юкъерча шерага». ШоллагIа передача.
22.05 — «Тахан дунен тIа» яха информационни выпуск.
22.20 — «Музыкальни кхахар». Телевизионни журнал.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.15 — «Шахматин школа».
8.40; 9.45 — Ботаника. 5-гIа класс.
9.00 — Дж. Рид. Вахара а творчества а бIарIалаш.
10.05 — Французски мотт. ШоллагIа передача.
10.35 — Музыкальни инструменташ.
Студенташта — заочникашта.
11.00 — Материалий хулаш. 3-гIа курс.
12.15 — Лаккера математика. 3-гIа курс.
13.00 — Бокъонех йола беседаш. Дерана Iалам.
14.00 — Вужаева хена болхарашта. Математика. Хоалам беш йола передача.
14.30 — «Эрсий мотт».
15.00 — Симонов. Стихаш. Дневникаш. ДагалоаттIараш.
15.35 — «Технически училищей маIараш хьехадар». (Кагирхой гимназашка дIа-хьа найсабара хьакхьехьа).
16.15 — «Спортивни класс».
17.00 — Передачий программа.
17.05 — «Дешархо» (гIалгIай меттала).
17.35 — «Къахьегамга хьежина сийле а я». Хьехархо Тимиргиреевай йола телеочерк (нохчий меттала).
17.45 — «Сона директор вези». Фильм чакхдаьнначул тIехьагIара къамаьл.
19.00 — Концерт.
19.10 — «Нохч-ГIалгIайчу гIонтан». Информационни программа (эрсий гIалгIай меттала).
19.30 — Дешаца а гIулакхаш а

ахетамца кхебе. «Ирхаставши ахетамца кхебара гIулакхаш». Завод «Автоспецоборудование».
20.00 — «Бийса дахьаьла кийла шун, бераш!».
20.15 — «Юртара санъат».
21.15 — Марийски АССР «Марий-Эл» яхача маьрий халкъарий Пачхьалкхен ансамблан концерт.
21.40 — «Кхо хахадаг». Телевизионни дуккхасерийни художественни фильм. (Итали). «Маьжаларно» яха хьалхара фильм.

30 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хан».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Кинокхьайбера клуб».
10.05 — ДIалоаи Дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреата В. Селивохина. (Фортепиано).
10.35 — «Сийлахь-боккхача Даймехкан» яха киноэпопея. «Сталинград лорадар» яха ворхIлагIа фильм. Йистедаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.45 — «Венгерски Дунен бердаш тIа гIонза» яха телевизионни документальни фильм.
15.15 — «Эрсий къамаьл».
15.45 — «А. С. Пушкина театр». ШоллагIа передача.
16.30 — «Шоай доза моттиг хьоалейта, зурманаш!».
17.00 — «Хьехархочоа — эшарий урок». КхоалагIа передача.
18.05 — «Москвески комсомола гIулакхаш».
18.25 — «Стихаш бераштa».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Советски кино 60 шу».
20.20 — Пятницки цIерагIча РСФСР Пачхьалкхен академически эрсий халкъа хора концерт.
21.00 — «Хан».
21.35 — «Леонид Леонов. Творчества вIарIалаш». Йистедаьча — «Тахан дунен тIа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

17.30 — Передачий программа.
17.35 — «Умаххиено» (нохчий меттала).
18.10 — «Нохч-ГIалгIайчу гIонтан». Информационни программа (эрсий а, нохчий а, меттала).
18.30 — «Шоана вай-мохкий!» (гIалгIай меттала).
18.55 — Киножурнал.
19.05 — «79-ча шера наьта эсь-кхашна гIонза». «Хиш дезалеш латтаи гектара тIера дукхагIа алат чудара тIехьа».
18.35 — «Кхерам бола гIулакхаш дара» яха документальни фильм.
19.45 — «Юртара кхахар» (гIалгIай меттала).
20.15 — «Бийса дахьаьла кийла шун, бераш!».
20.25 — «Маленца вIашагIкхетар». Музыкальни передача (нохчий меттала).
21.00 — Паганини. № 1 йола концерт.
21.40 — «Кхо хахадаг» яха телевизионни дуккхасерийни художественни фильм. (Итали). «ВIашагIкхетар» яха шоллагIа сери.

РАДИО

29 МАЙ

6.40 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. Хаоттамах бола хоам.
7.22 — «Сердало» газета обзор. Хаоттамах бола хоам.
8.25 — Хоамаш.
8.35 — Инструментальни эшарий концерт (гIалгIай меттала).
8.50 — ОСВОД-а дьехам. ОСВОД-а республикански совета директора М. Шамаева къамаьл (нохчий меттала).
9.15 — «Тхьа хазу» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
9.25 — Эшараш (нохчий меттала).
9.30 — «Вай хахара къона саги» (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачий программех хаоттамах бола хоами (эрсий меттала).
16.01 — «Вай илина хIама хазу цига». Беседа (эрсий меттала).
16.15 — [illegible]
16.30 — [illegible]
18.15 — [illegible]
18.50 — [illegible]

30 МАЙ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор. Хаоттамах бола хоам.
7.23 — «Ленинан невъ» газета обзор. Хаоттамах бола хоам.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Ислама модернизацин тенденцеш». Беседа (нохчий меттала).
8.40 — Эшараш (нохчий меттала).
9.15 — «Бокъонца йолча демократе общества» (эрсий меттала).
9.30 — «Кагирхой хахар» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
10.00 — Передачий программех хаоттамах бола хоами (эрсий гIалгIайн меттала).
16.01 — Хандарча хьалхашка идеологически болх дIабахьара кертера наькъаш (эрсий меттала).
16.15 — «Агитатор хьай тIарча станис» (гIалгIай меттала).
16.30 — [illegible]
18.15 — [illegible]
19.00 — Керла хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллел Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йовчан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25—30, Грозне 27—29 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йовчан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа — 25—30 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Олимпиада-80 наькъадолхам

ТIОАРСКА БУРГАЦА КЪАЙЛЕ

Олимпийски футболо исторен юкъе дукха китаденнараш а цхьадола тайп-тайпара дашхараш а нийслуш хиларах спорта цу дакъа Дерригдунен федераце дийар цун бокъонца йола историографи юхаметтаоттае. Бакъ хилар — футбол олимпийски дезала юкъе юкхьаца дена хиннай. 1896 шера Афине хьалхара моттиг яккхара къовсаме хьина хиннай ерригa шин къаьмай командаш — Грецеи Данеи. Счет 9:0 а йолаш хьаьшний котбаьлар. Цар хьайкиллар олимпийски чемпионий список. Цу хана дена футбол дерригача ловзарашта юкъе хиннай, 1932 шера Лос-Анджелесе хиннача Х-гIоушгара дIайиккхача. Футбольни вIашагIкхетарий лоархIами дIадаржари мел хиннад кхетадe йиш я тIеххьарча Олимпиада масалах а. 1976 шера Монреале шин кIиргагIа лаьттача яхьашка хьожаш веррига а 3.107.789 зритель хилар, царех футбольни матче — 647.000!

МИЛЛИОНИЙ ДЕГАШКА ДИЖА ЛОВЗАР

«Спорт» яхаш хиина Россе эггара хьалхара футбольни команда хьаььар 1897 шера Петербурге. Цунна тIехьарча сезоне — 1898 шера 13 сентябре — кадетски корпуга плаца тIа хилар «Спортсмений кружокашарча» шоллагIча керда хьахиннача командашара эггара хьалхара матч. Цу датах лерхI эрсий футбол хьахина да.

Цхьабакъда, 1917 шерага кхачалца эрсий футбол яслла дегIаухар, керттерча даькъе Петербурге, Москве, кхыча массехк йоккхача городе мара яцар из. Стадионаши инвентари ца хиларах, клубя юкъе водаш дуккха мах бала безарах, спорт дегIайоалаяра гIулакх общества тергал ца дарах геттара кIезига бар футболах ловзараш командаши. Дунен халкъашта юкъерча шоватъе итт матте Россе футболисташ ворхIазза мара котбаьккхабац, ийшаб 36-зза. ХIаьта мехка дикагIа бола футболистех яь команда дунен халкъашта юкъерча бархI матче дакъа лоацаш шалха а котбаьннай. 1912 шера Стокгольме хиннача Олимпийски ловзаришка дебют еш, счет 1:2 а йолаш эшайр из Финляндe вIашагIтехача командо. ХIаьта «са тедеча» туре чот 0:16 а йолаш эшарча йоаккхаш эшийтар Германски вIашагIтехачо.

Советски Iаьдал хиттача шерашка бокъонца дола халкъа ловзар а хиннa дIахттай футбол. ХIанз мехка официально регистраци ь ва цхи миллион совгIа футболист. Цар мукъагIа а эзараш стадионаш, комплексни площадкаш, футбольни аренаш.

Нагахьа сиина вай даймехка футбола истори хьаъие, лоархIаме факт кораерзьа йайна. Юкхьанца СССР хьалхара моттиг ныкхара лайзараш городий дикагIбола футболисташ вIашагIбетташ яь командаш яр. Цу яхьашка эггара дикагIа дар толамаш Москверча ништа яьча команда. 1936 шера клубия командашта йола СССР чемпионата Кубока ловзае болабелча, цу турнирашта къаьст-къаьстача хана хьалхд латтар «Динамо», «Спартак», ЦСКА, «Торпедо» яха московски командаш, киевски тбилисски «Динамо», еревански «Арарат», донецки «Шахтер».

Шеррача дунен халкъашта юкъерча арене яьлар советски футбол дукхьал Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом хинначул тIехьагIа. Цу лоацнача хана дикка толамаш даха вIаштIехьдаьннад цун. 1956 шера Мельбурне олимпийски чемпион хилар СССР дикагIа болча футболистий командах. 1960 шера Европа кубок ловзаеш котъелар (хIанз из яхь континента чемпионат лоархIаш я). 1966 шера дунен чемпионате борза медалаш яьхар. ХIаьта Монреале а — XXI Олимпиада борза медалаш. Новкъостий а официальни а дунен халкъашта юкъерча яхьашка толаме лайзар киевски, тбилисски, московски «Динамо», «Торпедо» мехка кхьйоле хьалхе лелаю командаш. 1975 шера киевски «Динамос» мюнхенски «Бавареарча» къовсаме Суперкубок яьккхар.

ТIеххьарча хана СССР дикагIа бола футболисташ вIашагIа а теха яь командеи мехке клубий командаши инмагIа ловз дунен халкъашта юкъерча арене. Амма вай тешаш да дай-мехка футболо керда толамаш доакарехиларах.

ИЗ СИИРДА ЦIЕЙ ХУРГДА

1976 шера июнь бетта СССР венаьар футбольни ассоциаце Дерригдунен федераце президент Жоао Авеланж. Цо дена кертера гIулакх дар Олимпиада-80 кийчо мишта ю хьожилга.

— Тхога даьча хоамех, — аьлар тIакха Жоао Авеланжа, — олимпийски чемпион яха цIи яккхара къовсам лоаттабеш кхоиткъе иттнетара ертъаьнега кхачаш къамий дикагIа болча футболистех яь командаш хургья. ХIаьта из ший тайпара йола рекорд я. Царех дикагIа йола пхийтта команда йоагIаргья Советски Союзе финальни турнире. Со тийша да, цунах из бе-башха ца хеташ цхьанкха а саг хургвоацаш дола сийрда цIей хургхиларах.

Алахьа дисар да, турнир 20 июле дена 2 августа кхачалца хургхилар. Ховш долчча тайпара, ФИФА санкци а йолаш подгруппашкара хьалхара ловзараши четвертьфинальни матчаши Москве хиннa на Iеш Ленинграде, Киеве, Минске а хургья.

Сай репортаж чакхйоалаш вай болельщиках господина Жоао Авеланжа яьиза дешаш доахаде безам ба са:

— Сона дукха мехкаш дайнад, наггахьа стадион дара яц дунен тIа со ца хугаш, но йиш хулийт сь ала а доагIаш ала, советски болельщикаш дика уйла йолаш ва аьнна.

Леонид ГОРЯНОВ, «Спортивная жизнь России» яхача журнала керттерча редактора заместитель. (АПН).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктокхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехьаной — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05175. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3278.